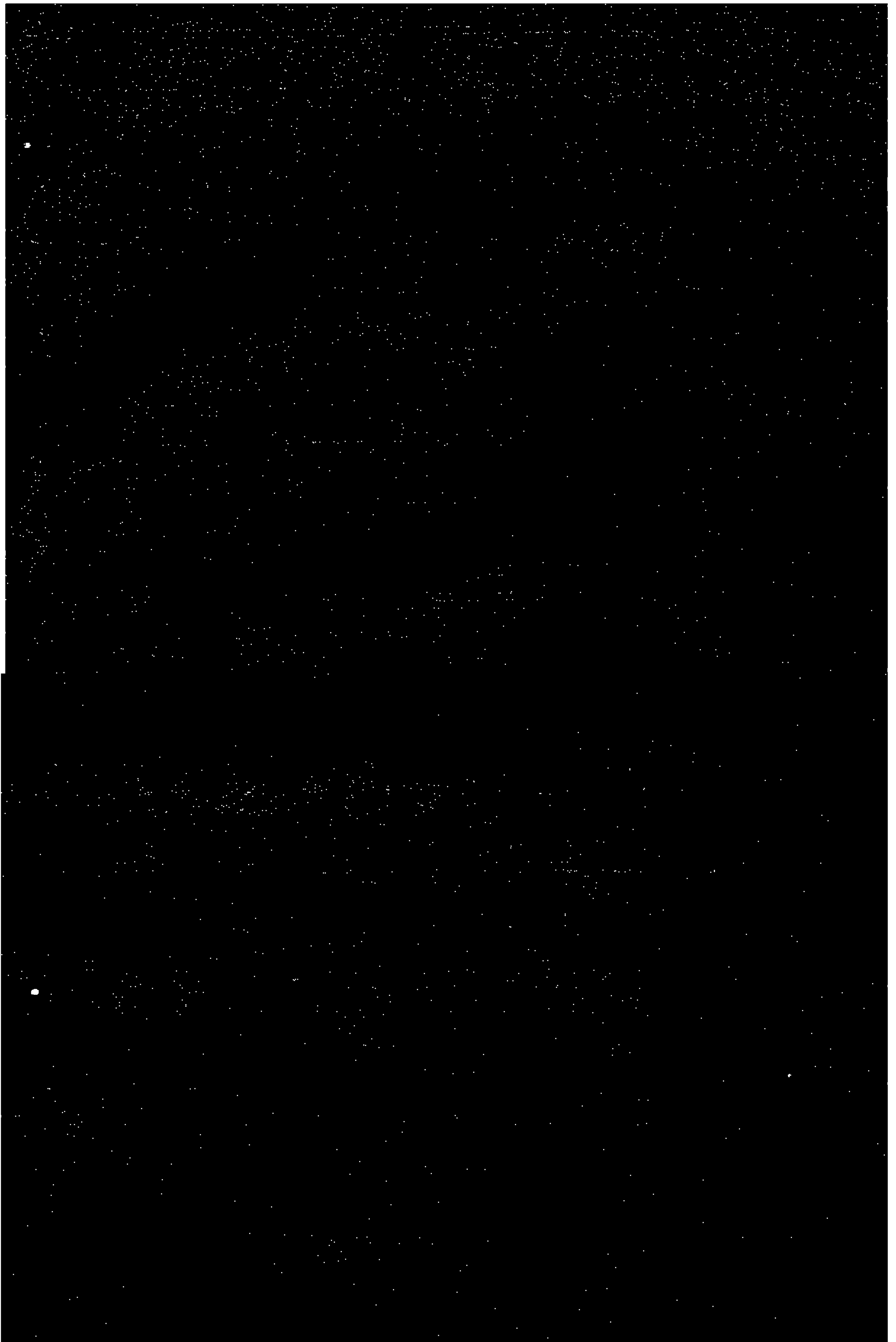

శ్రీ

ప్రహ్లాద నాటకము

"ఆంధ్ర నాటక పితామహ" యను బిరుదువహించిన

ధర్మవరం - రామకృష్ణమాచార్యులచేత

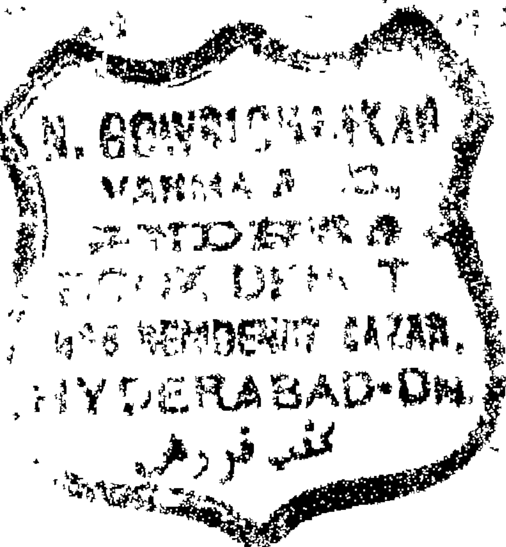
రచియింపఁబడి

డి. కె. కృష్ణమాచార్లు, వారి సహోదరుల వలనఁ

ప్రకటింపఁబడియె.

ఆరవ కూర్పు.

బళ్ళారి

రమావిలాస ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపఁబడియె.

1927

[క్రయము రూ. 1-0-0]

ఈనాటకమునందలి ముఖ్యపాత్రలు—తత్ప్రవేశస్థలములు.

పురుషులు.

హిరణ్యకశిపుఁడు—అం I రం 4, 5. అం II రం 1, 2, 4, 5. అం III రం 1, 2, 4 అం IV రం 2. అం V రం 1, 4.

ప్రహ్లాదుఁడు—అం II రం 4, 5. అం III రం 1, 2, 3, 4. అం IV రం 1, 2, 3, 4, 6. అం V రం 1, 2, 4.

ఇంద్రుఁడు—అం I రం 1, 2. అం II రం 2, 3. అం V రం 4.

బ్రహ్మ—అం I రం 3, 4. అం V రం 4.

నారదులు—అం I రం 2, 5. అం IV రం 1, 2. అం V రం 4.

బృహస్పతి—అం II రం 1, 3.

శుక్రాచార్యులు—అం III రం 1. అం IV రం 2, 3. అం V రం 4.

విష్ణువు—అం II రం 1, 3.

నృసింహమూర్తి—అం V రం 4.

కాలనాభుఁడు—అం IV రం 1, 2, 4.

అగ్ని—అం I రం 1. అం II రం 2.

యమ—అం I రం 1. అం II రం 3.

వరుణ—అం I రం 1. అం II రం 2.

బాలురు—అం III రం 3. అం IV రం 4, 5. అం V రం 3, 4.

స్త్రీలు.

లీలావతి—అం I రం 2, 5. అం II రం 4, 5. అం III రం 2, 4. అం IV రం 2. అం V రం 1.

లక్ష్మీదేవి—అం II రం 1, 4. అం V రం 4.

సరస్వతి—అం V రం 4.

అచ్చరలు—అం I రం I అం II రం 2.

రాక్షసభటులు సేవకులు.

కథాసంగ్రహము.

ప్రథమాఙ్కము.

రం. 1. హిరణ్యకశిపుడు తపస్సుచేయుచు మృతిపొందెనని [illegible]దేవేంద్రునితో చెప్పుట.

రం. 2. దేవేంద్రుడు చెరపట్టియున్న లీలావతిని (హిరణ్యకశిపుని భార్య) నారదుఁడు పోషించుట.

రం. 3. హిరణ్యకశిపుని తపోగ్ని సత్యలోకమున బ్రహ్మవఱకు వ్యాపించుట.

రం. 4. బ్రహ్మ హిరణ్యకశిపునికి వరములిచ్చుట.

రం. 5. నారదుడు లీలావతికి భక్త్యుపదేశము చేయుట హిరణ్యకశిపుని సమాగమము.

ద్వితీయాఙ్కము.

రం. 1. హిరణ్యకశిపుడు వైకుంఠములో నల్లకల్లోలము చేయుట.

రం. 2. హిరణ్యకశిపుడు దేవేంద్రుని పారదోలి స్వర్గముగైకొని తీవ్రమైన శాసనము లిచ్చుట.

రం. 3. ఇంద్ర బృహస్పతులు విష్ణువుతో మొఱబెట్టుకొని వాగ్దానము గైకొనుట.

రం. 4. 2-3 సంవత్సరముల బాలుడైన ప్రహ్లాదుని లీలావతియాడించుట ప్రహ్లాదుని విష్ణుభక్తి.

తృతీయాఙ్కము.

రం. 1. 3-4 సంవత్సరములబాలుడైన ప్రహ్లాదునిహరిభక్తికి హిరణ్యకశిపుడాశ్చర్యపడి శుక్రాచార్యులతో నాలోచించుట.

రం. 2. 4-5 సంవత్సరముల వయస్సుగల ప్రహ్లాదుని భక్తి.

రం. 3. 6-7 సంవత్సరముల వయస్సుగల ప్రహ్లాదుడు పాఠశాలలో చదువుట. అతని మనోదార్ఢ్యమునకు చండామార్కులు ఆశ్చర్యపడుట.

రం. 4. లీలావతీ హిరణ్యకశిపులు ప్రహ్లాదునిరావించుట. ప్రహ్లాదుని వేదాంతము. హిరణ్యకశిపు నాగ్రహము. లీలావతిబోధ. ప్రహ్లాదుని కొండపైనుండి దిగువఁద్రోయుటకాజ్ఞకలుగుట. (దీర్ఘమైన, మనోహరమైన, రంగము).

చతుర్థాఙ్కము.

రం. 1. ప్రహ్లాదుని గిరిపతనము. నారదసమాగమము.

రం. 2. తనకు చావుగలిగెననియెంచి పరితపించు తలిదండ్రుల ప్రహ్లాదుడు చేరుట. హిరణ్యకశిపు మహాగ్రహము. లీలావతి ద్వితీయోపదేశము, శుక్రుడు తానే ప్రహ్లాదునికి మంచివిద్య చెప్పుటకు పూనుట.

రం. 3. బడిబాలురకు ప్రహ్లాదుఁడాచార్యుడగుట (భక్తిరసప్రధానరంగము).

రం. 4. ప్రహ్లాదుని సముద్రమున ముంచ బ్రయత్నము. బాలుర కృతజ్ఞత.

రం. 5. బడిబుడుతలయాలోచన.

రం. 6. ప్రహ్లాదుని పాములచే కఱపించుట.

పంచమాఙ్కము.

రం. 1. ప్రహ్లాదుడు విషమును రసాయనమువలె త్రాగుట.

రం. 2. ప్రహ్లాదుని నేనుగులతో ద్రొక్కించి యగ్నిలోవైచుట.

రం. 3. ప్రహ్లాదశిష్యుల నిర్ధారము.

రం. 4. నృసింహావతారము. హిరణ్యకశిపు మరణము. ప్రహ్లాదునికభయము.

మంగళం.

Bellary. D. KRISHNAMA CHARLU,

Andhra Nataka Pithamaha,

Born 1853—Died 1912.

శ్రీ

ప్రహ్లాద నాటకము.

ప్రథమాఙ్కము — ప్రథమరంగము.

ఇంద్రసభ.

ప్రవేశము: ఇంద్ర-అగ్ని-యమ-వరుణ-నైరుతి.

ఇంద్ర—దిక్పాలవరులారా! రంభాదులిన్నిదినములయ్యె నదేలనో రాకయున్నారు. కార్యసాఫల్యము కలిగెనో లేదో తెలియకయున్నది.

అగ్ని—దేవేంద్రా! మనకేల యీయాలోచన? ఆహిరణ్యకశిపుఁ డెట్టి తపముఁ జేసినను మనకేమికొదవ. వానినేల మనము తడవుకొనవలయును? అంత ప్రయత్నించి వాని తపస్సంతయు నిర్వహించి వరములఁబడసి నాకమేమైన నాక్రమింపవచ్చెనా? అయ్యాది విష్ణువు మనకు బాసటముగా నుండువఱకు మనకే కొదవఁగలుగనేరదు.

వరుణ—అటుకాదు. వానిసోదరుడు హిరణ్యాక్షుఁడు భూమినంతయు చాపకట్టగా [illegible]బెట్టిగదా వానినిసంహరించుటకై యాదివిష్ణువొకయవతారము నెత్తవలసివచ్చె. వరాహరూపమునఁబూని సంహరింపవలసివచ్చె. వీడన్ననో తన సోదరుని చావువలనఁ గలిగిన పగఁబనిఁబూని ఘోరతపమొనర్చుచున్నాఁడు. గొప్ప వరములేవైన పొందెనా వాని నిర్జించుట యసాధ్యమగు.

యమ—అంతకువచ్చిన నామహావిష్ణు నింకొక యవతారమే యెత్తుగాక. అతఁడవశ్యము మము రక్షింపఁగలడు.

[ప్రవేశము: రంభ-మేనక-మొదలగువారు.]

ఇంద్ర—అప్సరోవతంసములారా! సాధించితిరా?

రంభ—దేవేంద్రా! సాధించుటయేమి! సాధించుటకంటె నెక్కువయైనది.

ఇంద్ర—అదియేమి? నీమాట యాశ్చర్యకరముగానున్నది.

రంభ—మాకేమియు శ్రమ యొసంగకయే యాహిరణ్యకశిపుఁడు మృతిబొందెను.

ఇంద్ర—ఏమి? ఏమి! తపమొనర్చువాఁడెట్లు మృతిబొందెను.

రంభ—మేము పోవుటకుముందే చచ్చియుండె.

ఇంద్ర—అదెట్లు తెలిసెను?

రంభ—చూచియే వచ్చియున్నారముగదా? కన్నులుమాత్రపడి యొడలుచల్లఁబడి శవమై యుండెను. మొట్టమొదట నింకను తపమొనర్చుచున్నాఁడనితలంచి వానియెదుట నాట్యమును గానము నెంతో యొనర్చితిమి. ఒక్కింతైన తనువిస్పందమయ్యె. శరీరమంతయు పుట్టలు పెట్టినట్లు మంటితోనిండి తలమాత్రము కన్పించుచుండెను. ఇంచుకైన చలనములేకయుండెను. కొన్నిదినములు భీతిల్లియుండి మేము దవ్వుదవ్వులనే సంవిధానములనొనర్చితిమి. ఏమియు కదలకున్నందున తుదకు ధైర్యమున వాని మోమంటితిమి. శవమునకున్న విధానమున చల్లనీళ్లుగల మృత్పాత్రయున్నట్టులుండెను. శరీరము నిండియున్న మంటినిఁద్రవ్వి శరీరము నంతతాకితిమి. అదియు మంచుగడ్డపై చేయిపెట్టినట్టుండెను. పదిగడియలవఱకు నూపిరియున్నదాయని పరీక్షింప నించుకంతయుఁ గానరాదయ్యె. శవమునుఁబాసి దానితో సేమింపనియని యిటువచ్చితిమి.

అనుబంధము 1.

ఇంద్ర—వనితామణులారా! ఎంతసంతోషవార్తఁదెచ్చితిరి. అయిన నాకింకను సంశయమొకటిమెడు. మృతిజెందినవాఁడైయున్నఁ గూర్చొని యెట్లుండెను?

రంభ—అదియేమాశ్చర్యము? తపమొనర్చుచుండఁగా గాలికి నూరకశరీరముపై మన్నుపడి కంఠమువరకుఁ బూడుకట్లొనర్చె. తరువాత మృతిజెందె. కూర్చుండియుండుట కేమభ్యంతరము? ప్రాణమున్న నూపిరియుండదా? నాడులుండవా? ముక్కున నూపి యుండదా? ఒడలు వేడియుండదా?

[illegible]—దేవేంద్రా! తపోనిష్ఠులగువారు తపమొనర్చుచు మృతిఁజెందిన విధాన మిదివఱకు నెన్నఁడును వినము. ఇది కడుచిత్రముగానున్నది.

ఇంద్ర—మీరు చూచియే వచ్చియున్నారుగదా? ఇంకేటిసంశయము? మృతిజెందియుండెనా పరలోకద్దా, చావకున్న నింకకొన్నినాళ్ళకైనఁ జావఁగలఁడు. ఎట్లు నివార్త సంతోషజనకము. అప్సరోవతంసములారా! మీరు తెచ్చియున్న యీసంతోషవార్త వలన నాకుపరమానందముజనించె. ఇంకముందు కార్యముల నాలోచింపవలయు. దిక్పాలకులారా! ఆరాక్షసుని భార్యయగు లీలావతి యెన్నినాళ్లనుండియో గర్భము ధరించి పెంచుచున్నది. ఆపుట్టఁగలవాఁడెట్టి క్రూరాత్ముఁడగునో వాఁడు వృద్ధిజెందకమునుపే వాని సంహరించుట మేలు. నేఁడు దండయాత్ర వెడలి యారాక్షసునిపురము నాక్రమించి లీలావతినిఁ జెరవెట్టుకొనివచ్చి యీయసురపురిని నిలిపెద. ఆమెప్రసవించిన వెంటనే యాశిశువును జక్కాడెద. రంభాదులారా! పొండు! యీసంతోషకాలమున మీనాట్యమింత తిలకింతము.

(రంభాదులు నాట్యమొనర్తురు).

(అందఱు నిష్క్రమింతురు)

ప్రథమాఙ్కము-ద్వితీయరంగము.

అరణ్యము.

[ప్రవేశము: దేవేంద్రుఁడు-లీలావతి]

అనుబంధము 2.

లీలా—ఆహా! నన్నుఁగాపాడు పుణ్యాత్ము లెవ్వరును లేరే. ఈదురాత్ముఁడొనర్చు పరిభవమువలన నను దప్పించు కరుణాకరుఁడు లేడే, హా! దైవమా! (ఇంద్రునిఁజూచి) దురాత్మా! నీకా దేవేంద్రపదము నెవ్వ రొసంగిరి? అనదనై, యబలనై, యరక్షకనైయున్న యువతీమణిపై పౌరుషముఁజూపు క్రూరుఁడవు, నీవొక వీరుఁడవా? పందా! నాపతియున్న వేళ నీవు రావలసినయుండె. అప్పుడు నీవెట్టైన నిలుచుచుండెనేమో చూచియుందువు. అసంయుక్తపతికనైయున్న నన్ను నిర్బంధించు దౌరాత్మ్యమునకు నిన్నేమనవలయు?

ఇంద్ర—అమ్మా! లీలావతీదేవీ! నీకేమియు నే నపకారముగావింపను. నిను బాధింపను. నిను కన్నెత్తియైనఁజూడను. సముచిత పతివ్రతాతిలకమవని నుతికెక్కియున్న నీకు హానొనర్చు దురాత్ముఁడుండునే? అయిన మమ్మెల్లర నెల్లవేళల బాధించుచుండిన నీపతి యంతరించియుండ నీగర్భమున నెట్టిక్రూరుఁడు పుట్టునోయను సంశయమున నీప్రసవమువఱకుమాత్రము నిన్నుఁజెఱయందుంచెద.

లీలా—అయ్యో! దురాత్మా! నీకిట్టిదుర్బుద్ధియా? అపరాధమనుమాట యింతైన యెఱుఁగని కసిగందువును సంహరింప నెంచితివా? నీవనాథయువతుల బాధించు పందవనుటమాత్రమే కాదయ్యో. నోరెఱుఁగని శిశువుల వధింప నెంచు పాపాత్ముఁడవు సహితమగుదువే. ఛీ! నీప్రభవమేటికి? నీపురుషజన్మ మేటికి?

[ప్రవేశము: నారదుఁడు.]

అనుబంధము 3.

ఇంద్ర—నారద ఋషులకు వందనము. ఎక్కడనుంచి విచ్చేయుట. (నమస్కరించును)

లీలా—(నమస్కరించి) మహాత్మా! ఋషితిలకా! నీవైన రక్షింపుము. చూడుము. ఈభీరుడన్యాయముగ నను జెఱపట్టియున్నాఁడు.

నారద—దేవేంద్రా! ఎవ్వతీతరుణీమణి?

ఇంద్ర—నారదా? నీవు చూడలేదా? దురాత్ముఁడగు హిరణ్యకశిపునిపత్ని. లీలావతి.

నారద—ఆమె యిక్కడి కెట్లువచ్చె?

ఇంద్ర—చెఱవట్టి నే దెచ్చితి.

నారద—అట్లయిన దేవేంద్రా! నినుఁబోలిన శూరులు లోకమున నుండరు. మహాశక్తిసము పేతుఁడగు హిరణ్యకశిపుని మహాఘోరరణమున జయించి యతనిసతినిఁ జెఱ వట్టితివిఁగదా?

లీలా—ఋషితిలకమా! యుద్ధమా! నిర్బుద్ధమా. నీచాత్ముఁడు అసంయుక్తపతికనై యున్న నన్నన్యాయముగ నిర్బంధించె. నాపతి ఘోరతప మొనరించుచున్నవాఁడు. అతని కాలిధూళికైన శిరమున ధరించు యోగ్యత యీపాపకర్మునకుఁగలదా?

అనుబంధము 4.

నారద—ఔనా? దేవేంద్రా! నీవాహిరణ్యకశిపుని యుద్ధభూమిని జయించలేదా?

ఇంద్ర—మునీంద్రా! తపమొనర్చుచు నాయసురుఁడట్లే మృతిఁజెందె.

నారద—అకటా! దేవనాథా! నీవిట్టి యవివేకివగుదువే. తపమొనర్చుచున్నవారు మృతిఁజెందుట యెన్నఁడైనవింటివే! పోనీ, మృతిఁజెందుననియే యందము. ఈపతివ్రతాతిలకము నేలతెచ్చితివి? ఈమెపాతివ్రత్యమెంతని వర్ణింపవచ్చును.

సీ. కురులుమాత్రము దువ్వి కొప్పుపెట్టుటె కాని
తోరంపుఁబూసరుల్ దుఱుమఁబోదు
పాలుపారుకుంకుమ బొట్టుపెట్టుటె కాని
ముద్దుగాఁదిలకంబుఁ దిద్దఁబోదు
పాటిగా నెమ్మేనఁ బసుపుపూయుటె కాని
చందనాదికముల నందఁబోదు
పతికి సేమముఁగోరి వ్రతముసేయుటె కాని
శృంగారవని విహరించఁబోదు

తే. గీ. కంటె, తాళిబొట్టు, కమ్మలు, కడియంబు
ఒక్కవన్నెచీర లొకటిరెండు
విహితములె కాని విభవమొల్లదు తన
[illegible]తానికతన వెలదిసున్న ॥

ఇంద్ర—ఈమె [illegible] నాయనమున తేజ మెన్నినాళ్లుండియో పెరుగుచున్నది. ఇది చెప్పి [illegible] సంతానము [illegible] యనుభవయమున, వానిపుట్టినప్పుడే నల్లుతవలయునని చెప్పితి.

నారద.—అయ్యో! అయ్యో! ఇంతన్యాయమా! శిశుసంహారణమునకు నీవెట్లొడిఁగొందువు? నీవొక్కప్పుడు దితిగర్భముననున్న శిశువును సప్తఖండములుగా నొనర్చితివే ఫలమేమైన సమకూరెనా? అఖండములు సప్తమారుతములై పోలేదా? ఈశిశుసంహారణముద్యమించితివా? అదినీచేనగునా? నీపితామహునికైన సాధ్యమగునా? ఈసతిగర్భమున నున్నవాఁడెట్టివాఁడని యెంచితివి?

మ॥ అతినైర్మల్యముఁగల్గి వైష్ణవకిరీటాలంక్రియాయోగ్యమై
హాతిదోషంబున వజ్రభేద్యతరమై యష్టాంగయోగాఢ్యమై
యితరాకల్పితరంధ్రమై సురుచిరమై యేతన్మహాదైత్యరా
ట్సతిగర్భాఖ్యఖనింజనించు శిశువజ్రంబద్రినిర్భేదనా॥

పురుషరత్నమగుఁగదా. అదిశుద్ధవజ్రము. మిక్కిలి నిర్మలమైనది. ఇంతైన కళంకము లేనిది. ఉత్తమబ్రాహ్మణజాతికంటె హెచ్చైనది. దోషమన్న నెఱుఁగనిది. అష్టాంగయోగముల నిండినది. ఎవరికిఁగాని రంధ్రమెఱుఁగుటకు సాధ్యముకానిది. ఏవజ్రమునకైనఁ దగనిది. ఇంక మహాభాగవతులగు వైష్ణవశిఖామణుల కిరీటము నలంకరింపఁదగిన వజ్రము. హా! హుమ్మారక నీదారిని. ఇంతయజ్ఞానివని నిన్నెఱుఁగ.

హి. ప్ర.—మహాత్మా! నీవలన సముచితధర్మము నేఁడువింటిని. నీమాట లేలకల్లలగు? ఈసతీమణి గర్భముననున్న శిశువు విష్ణుభక్తుఁడగునని వచించితివిగాన నాశిశువుపై నాకేమియుఁ గార్పణ్యము గలుగదు.

మ॥ వనితారత్నము వైష్ణవాగ్రణినిగర్భంబందుఁదాల్చెనం
చును నీవింపుగఁబల్కి ప్రోచితివె యీచోద్యంపువృత్తాంతముల్
వినసంతోషముగల్గె నీతరుణికిన్ విజ్ఞప్తి నేఁజేసెదన్
ననుమన్నింపఁగనీమదిన్ గొనకుమా నానేరముల్ నారదా॥

(లీలావతినిజూచి) సతీతిలకమా! నాయపరాధముల మన్నింపుము. నీమహాత్మ్యము నే నెఱుఁగనైతిని. నీవు వైష్ణవమాతవుకానున్నావఁట. కావున మాకెల్లరకు భజనీయవు. సాకానతిమ్ము (నాగదునితో) ఋషితిలకా! అయిన నాహిరణ్యకశిపుఁడు మృతిఁజెందెననుట కల్లయేయగునా?

నారద.—కల్లయా? నేఁడో, రేపో తపస్సాఫల్యమున వరములఁబడసి మీకొఁకల్లాడ రానున్నాఁడు.

మ॥ ఇదిగో తేఁపేతపఃప్రభావమున వాణీశాను మెప్పించి మీ
పదము లైకొననున్న వాఁడు బుధ ప్రత్యర్థిసామాన్యుఁడే
త్రిదశాధీశ్వర మీఁదెఱుంగక మదోద్రేకంబుతో నేఁడుత
త్పదతీరత్నము తెచ్చినాఁడవిటులన్ శోకింప నెంతేనియున్॥

ఇంద్ర—నారద! ఇట్లేల కఠినోక్తులాడెదవు? వాఁడువచ్చినా యవశ్యము రానిమ్ము. నావజ్రాయుధము రుచి వాడునింతచూడఁగలడు (లీలావతితో) పతివ్రతామతల్లికా! లెమ్ము. ఈవిమానము నాశోభింపుము. నీయింట నిన్ను విడిచివచ్చెద.

నారద—ఇంద్రా! ఏమియు వలదు. ఈతరుణీమణి నాయాశ్రమముననే యుండఁగలదు.

లీలా—ఋషితిలకామా! కడుపుణ్యము గట్టికొంటివి. నే నీయాశ్రమముననేయుండెద. మనోహరవిధానమున నీవుగ్గడించు ధర్మములనెల్ల గ్రహించెద.

ఇంద్ర—మునీంద్రా! అట్లయిన భాగ్యము. (అని నారదునికి లీలావతికి నమస్కరించి నిష్క్రమించును.)

నారద—అమ్మాయీ! నాయాశ్రమము నెడకింకఁ బోవుదమురమ్ము. (నిష్క్రా)

ప్రథమాఙ్కము-తృతీయరంగము.

సత్యలోకము.

[ప్రవేశము: బ్రహ్మ-సనకుఁడు-సనన్దనుఁడు-సనత్కుమారుఁడు-ఋషులు మొదలగువారు.]

బ్రహ్మ—కుమారులారా! వింటిరా శివప్రభావము? అమహేశునిఁబోలిన దైవము వేరొండు గలుగఁడు. అతఁడు భక్తావనుఁడు. కరుణాగుణభూషణుఁడు. అర్థపం పోషణుఁడు.

సనత్కు—జనకా! కర్ణామృతముగా నీవుగ్గడించిన యుమేశు మహాత్మ్యము మమ్మెంతయు నలరింపఁజేసె.

(లోపల నగ్నిప్రకాశము కనిపించును)

బ్రహ్మ—ఏమిది? ఎందో మంటయున్నట్లున్నది?

[ప్రవేశము: శ్రీమద్గమనమున ఒకఋషి.]

ఋషి — విధాతా! సత్యలోకమంతయు నగ్నిచే దగ్ధంబగుచున్నది. ఏమిచిత్రమోకాని నాలుకలు క్రోయుచు మంటలు మండుచున్నది. మాకందఱకుం గాక వగలుచున్నది కాని యిండ్లు మేడలు మండిపోవున్నవి.

బ్రహ్మ — అదే! నా పీఠమును గాకఁగొనియున్నది.

సనక — అయ్యో! మాకునుం దొగులుకొనియె.

ఋషి — కమలాసనా! ఈ మంట భూలోకమునుండి యింతవరకు నొక్కటేవిధముగ నున్నది.

బ్రహ్మ — అహా! తెలిసెను. నాపై మనసిడి యెన్నియేండ్లనుండియో మహాఘోర తప మొనర్చుచున్న హిరణ్యకశిపుడను రాక్షసేంద్రుని తపోగ్నియిది. ఇంకఁదడియరాదు.

ఋషి — విధాతా! వాడుక్రూరాసురుడే. ఏ వరములేకయే లోకములనెల్లఁ గాల్చుచుండెను వానికి నీవరములు లభించిన యింకడుగవలెనా?

బ్రహ్మ — ఇంకఁదడియరాదు. వాడెట్టివరములడిగిన నీదగినదే. పోయెద. నా వరముల వలన నిర్భయుఁడై వాడు క్రూరకృత్యములొనర్చినా నారాయణుండే యున్నవాడు.

ఋషులు — (ఎగురులాడుచు) విరించీ! పొమ్ము-పొమ్ము.

(యవనిక దిగజారును.)

ప్రథమాఙ్కము-తురీయరంగము.

హిరణ్యకశిపు తపోభూమి

పుట్టలో హిరణ్యకశిపుఁడుండును. తలపైమంట మండుచుండును.

[ప్రవేశము: ఆకాశమార్గమునుండి-హంసారూఢుడై-చతుర్ముఖుఁడు]

బ్రహ్మ — చాలింపుము. చాలింపుము. హిరణ్యకశిపూ! నీతపమ్ము మెచ్చితి. మెచ్చితి. కోరుము వలయువరముల. అయ్యో! ఇట్లశిక్షించి వంటించి ఘోరకరతప మొనర్చు వారలుండరే.

మత్తకోకిల. ఓసురారికులేంద్ర నీవలెనుగ్రమైన తపంబుఘనుఁ
జేసిచూపినవారులేరిఁకఁ జేయువారును లేరుగా
నీసమాధికిమెచ్చితి దయ్యా నీయభీష్టములిత్తునా
యాసమేటికిలెమ్ము లెమ్ము మహాత్మకోరుము కోరికల్ ॥

తాలుదొ. నీయప్పటిరూపు నీకొసంగెద. లెమ్ము లెమ్ము.

(అని కమండలూదకము పైఁజల్లును).

(హిరణ్యకశిపుఁడు స్వాకారముధరించి లేచి నమస్కరించును).

హిరణ్య—మహాత్మ! నేఁడుఁగదా సుదినము. నే ధన్యుఁడ. నే ధన్యుఁడ. (అని నుతించును).

సీ. కమలాసనవిధాత కంజగర్భమహాత్మ
నేనెంతవాఁడను నిను నుతింప
జగములెల్ల సృజించి పొగడుగాంచియెసంగు
లోకేశుఁడవుగదా లోకవంద్య
పురుషుమీఱఁగ స్వాయంభువుడవై జన్మించి
విభుతఁజెన్నారిన ప్రభుఁడవీవ
సర్వకారణుఁడవు సత్వరజస్తమో
గుణమయుండవు నీవగురువిలాస

తే. గీ. భక్తజనములపాలికల్పకమవీవ
యాపదుద్ధారకుండ వౌనజుఁడవీవ
నీకుఁజతురాననునకు వాణీధవునకు
నభవునకు నమస్కృతి శతంబాచరింతు॥

బ్రహ్మ—కుమారా! నీస్తవమునకు నేమెచ్చితి. వలయువరములడుగుము. ఒసంగెద.

హిరణ్య—మహాత్మా! కరుణాసముద్రుఁడవగు నీవు ననురక్షించి వరము లొసంగవచ్చుట నాయభీష్టము నెఱవేఱకపోవునా? రెండు మాటలలో నాకోర్కె విన్నవించెద. నా కమరత్వమును అజేయత్వమునొసంగుము.

బ్రహ్మ—కుమారా! ఇదిసాధ్యమా. అమరత్వమొసంగుట కెవ్వరికి సామర్థ్యముకలదు. ఆసామర్థ్యము నాకేయున్న దేవాసురులు తమసంగ్రామముమానరేల. క్షీరసాగర మథనప్రయత్న మేలని విష్ణువునకు కూర్మావతారముఁ గల్పింపనేల? సముద్రమునను పుత్రపుత్రికోదయము గలుగనేలని శంకరుడు గరళకంఠుఁడనిపించుకొననేల. అంత యల్లకల్లోలము కలుగనేల? కావున దానిని మానుము. ఇట్లాడుట నీకీరాదనికాదు. నాకు సాధ్యము కాదనియే? వేఱువరము లెవ్వియైన నడుగుము.

హిరణ్య — భాషానాథా! అవరములిచ్చుటకు నీకు సాధ్యము లేదన్న నే నేమనగలను? విపులనీతిగా నమగత్వము వలని ఫలమునకు సదృశమైనఫలము గలిగించు వరముల నే నడిగెద. కోపగింపకుము. నాకుపగటివేళనైన, రాత్రినైన, శుష్కాయుధమునైన, ఆర్ద్రాయుధమునైన, బంచజాతిక ప్రాణులచేనైన, మృగములచేనైన, మృగేతరములచేనైన, నింటనైన, నింటివెలినైన అరణ్యమునైన, బర్వతమునైన, దరుగుల్మలతాదులనైన. నరవానరులచేనైన, జగమున నిపుడుపుట్టి వెలయుచున్న యేప్రాణిచేనైన, నేపక్షివితానముచేనైన, ఉరగాదిసరీసృపములచేనైన, పిండజములచేనైన, అండజములచేనైన, శిలాకంటకాములచేనైన, నాకు మృతికలుగకుండ వరమిమ్ము.

సీ. పరమేష్ఠి నేకోరు వరములనెల్ల నీ
విచ్చెదనంటివే యోగదయ్యా
నీవుసృజించిన నిఖిల భూతములచే
నస్త్ర్యలచేత గేహంబులోన
బయటను భూమిని బగలింటరాత్రిని
నగసురాసురమృగనాగముఖ్య
జీవులచేత నిర్జీవులచేతను నశియింపకుండ జన్యంబులందు

తే. గీ. నప్రతిద్వంద్వపౌరుష మఖిలలోక
పాలమహిమంబు సర్వాధిపత్యవైభ
వంబుచిరకీర్తి యసమ తేజంబుశక్తి
యింపుమీఅంగనొసంగి మన్నింపుమయ్య॥

బ్రహ్మ — ఇచ్చితిని. నీతనువమోషభేద్యము. అజంతుతరుచ్ఛేద్యము. నలోహాది విభేద్యము. నఖరాయుధభేద్యమగుగాక.

(యవనికదిగజారును)

షష్ఠరంగము-నారదమునియాశ్రమము.

[ప్రవేశము : లీలావతి, నారదుఁడు]

నారద—కుమారీ! వింటివా? కర్మబంధమోచనమగు నీయితిహాసము. ఇట్లే ముముక్షువులైన జీవులు తమయభీష్టములఁ బడయుదురు. జ్ఞానులగు వారికి కర్మావరోధము లేదు. అది లేకున్న జగమంతయు విష్ణుమయమనియు, జనులందఱు సహోదరప్రాయులనియు, బుద్ధిపోడము. జ్ఞానచక్షువుల నింతమాత్రము తిలకించిన జగమంతయు తనయందే యిమిడియున్నట్లు శరీరంకి దోఁచు. జ్ఞానులకు కులములేదు. జాతిలేదు. ఎవఁడుకాని నిక్కంపువేదాంత జ్ఞానముబడసిన నతఁడు జగమునందుండు చర్యలన్నియు నిష్ప్రయోజనములని యెఱిఁగి జనులఁజూఁచి హసించు. జనసామాన్యమన్ననో, జ్ఞానియగు వాని నున్మత్తునివలె భావించు. జ్ఞానమొసంగుటకును, భవబంధనముల వొలగించుటకును, శ్రీమన్నారాయణుండే కారణభూతుఁడు. అతనిచరణయుగళ ధ్యానముగలవానికి లోకమంతయు నశ్వరమనియు ఆత్మమాత్ర మనశ్వరమనియు దోఁచుటయేగాక ఆపరమాత్మునితేజమున తనయాత్మతేజము లీనముకాఁగలదినమును ప్రత్యహ మెదురుచూచుచుండు. కూతురా! వైరాగ్యము కలుగుగాక, భక్తియేయుండుఁగాక, సాధుత్వమేయలవడుఁగాక, జ్ఞానమువలన శరీరికి, గలుగు సుఖము వేఱొండువలన లభింపజాలదు.

(లీలావతి గుఱకవెట్టును).

నారద—ఆహా! ఏమాశ్చర్యమిది? ఈ తరుణి నిద్రించుచున్నది. మైమఱచియున్నది. ఇట్లుండియు నేఁజేయు నుపదేశమును నూఁకొట్టినధ్వని వినుపించుచున్నది. అది యీ వఱకు నేనుగుఱుతింపకుంటి. ఎవ్వరూఁకొట్టుచుందురు? (ప్రకాశముగా) వింటివి గదా జ్ఞానమువలని మహాత్మ్యము.

(లీలావతి కడుపునుండి వచ్చినట్లు ఊఁ అని ధ్వనివచ్చును).

నారద—(స్వగతము) ఆహా! ఇప్పుడు తెలిసె. ఇదియేమిదైవచిత్రమునవలయు? నేఁ జర్చించు వేదాంతవిషయమంతయు గర్భమునన్నున్న బాలుఁడూఁ కొట్టుచున్నాఁడు ప్రతిదినమును నిదేరీతినే యాకర్ణించుచుండెఁగాబోలు. (ప్రకాశము.) భళిరే! ఇది యింతయొప్పునే? ఈబాలుఁడాగర్భవైష్ణవోత్తముఁడుకాఁగలఁడు. ఇట్లేయనవరతము శిశువునకు వేదాంతధర్మ శ్రవణముఁగావించెద.

[ప్రవేశము : హిరణ్యకశిపుఁడు]

హిరణ్య—(నారదమునికినమస్కరించి) నారదా! నీయుపకారము నేనెట్లు మఱవఁగలను, దేవేంద్రుఁడొనర్చిన దుడుకుతనమునంతయు నాపట్టణమున నెఱిఁగితి. నీకరుణాపాంకిణతయు నీగర్భవాసమున మాలీలావతియుండుటయు నెఱిఁగితి నినుదర్శించుకొని నాకృతజ్ఞత విన్నవించుటకై నేనే—

లీలా — (దిగ్గునలేచి) నాథా! నాథా! ఎట్టిసుదినము? (అని పూర్ణాలింగన మొనర్చును)

నారద — (స్వగతము) చిరకాలమెడఁబాసియున్న మోహపూర్ణదంపతుల పరస్పరానురాగాలాపములకు నాయునికి యనభీప్సితాటంకము. నేఁబోయెద. (అనిపోవఁబోవ)

హిరణ్య — (నిలిపి) ఋషితిలకా! మాలీలావతి యనురాగవశమున మూర్ఛిల్లె. ఈతన్వికింతుపచారమొనరింపవలయు. (అనిలీలావతిని శయ్యపైఁబరుండబెట్టి శిశిరోపచారములఁజేయుచు) నారదా! ఈరమణీమణి కిట్టియాపదవచ్చుటకాదురాత్ముఁడగు నింద్రుఁడుగదా కారణము? వానిపని యింకదెలియఁగలదు. వాడింత కీడొనర్చినవాఁడైనను మాతృమ్మని నిష్కారణముగ వధించిన పాపమొనర్చిన విష్ణువు వానికంటె నాకపరాధమొనర్చినవాఁడగు. వలసినవరములనెల్ల విరించి వలనఁగైకొంటి నిరంకుశాధికారమున జగమునంతయు నాపాదాంగుష్ఠమ్ములోనిదిగా నొనర్తు.

ఉ॥ కీడనియెంచకింతతమకించి సతీమణిఁబట్టితెచ్చియు
న్నాఁడుగదా దురాత్ముఁడగు నాయిఁక వానిను పేక్ష సేయఁజెం
డాడెద నేలరాచి తెగటార్చెదఁదీర్చెదఁనావిరోధముల్
చూడుము మౌనిచంద్ర బలసూదనుఁడెంతటిపాటుఁజెందునో॥

మొట్టమొదట వైకుంఠమునకుఁబోయి నారాయణుని కాలనలిపి చంపి తరువాత శచీతరుణి మంగళసూత్రముఁ ద్రెంపఁ బ్రయత్నింతు.

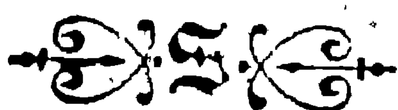
లీలా — (నిద్రలో) నాథా! ఇంక నెన్నిదినములు నీతపము? ఏల నన్నుఁజూడరావు?

హిరణ్య — నారదా! ఈ కాంతామణి కలవరించుచున్నది. విమానమయ్యెడ నేనిలిపియున్నవాఁడ. వేగరముపోయి పురముఁజేరెద. నీవును విచ్చేసి యాతిథ్యము స్వీకరింపవలయునని ప్రార్థించెద.

నారద — అసురకంఠీరవా! నీవిచ్చు నాతిథ్యములన్నియు నాకువచ్చెను. నాకుఁదపమునంతరాయమభీష్టముకాదు, కావున నను మన్నింపుము. నీకుఁగలుగఁగల చిన్నకుమారుని ముచ్చటలుచూడ నింకొకసారివచ్చెదనంటలెమ్ము.

(యవనికదిగఁజాఱును).

— (ప్రథమాఙ్కము సమాప్తము) —

శ్రీ

ప్రహ్లాద నాటకము.

ద్వితీయాఙ్కము - ప్రథమరంగము.

వైకుంఠము.

[(విష్ణువు, లక్ష్మియు, నున్నతాసనములపై,) పీతాంబర శంఖుచక్ర కిరీటాధారులై సారూప్యముక్తులు ప్రక్కనఋషులు, సామీప్యముక్తులు].

ముక్తులు—(విష్ణువును స్తుతిచేయుచుందురు)

(వెనుక మహాధ్వని)

ఋషులు—(భయమున) లక్ష్మీరమణా! వైకుంఠమున నిట్టిధ్వని నెన్నడును వినలేదుగదా? ఏమాశ్చర్యమిది?

విష్ణు—ఋషీశ్వరులారా! తెలిసెను. మొన్ననే వరాహరూపమున సంహరించిన హిరణ్యాక్షునకనుజన్ముఁడు హిరణ్యకశిపుఁడనువాఁడు అజ్జుని మెప్పించి పదయాఱానివరములఁ బడసి తనతమ్ముని జంపిన పగఁదీర్చుటకై నాపైవచ్చుచున్నాఁడు.

ముక్తుడు—జనార్దనా! వానికెంత కావరమనవలయును? నీచక్రప్రభావము నించుకంతయు సరకుగొనక వచ్చుచున్నవాఁడుగదా? నాకు సెలవిమ్ము. నేనిప్పుడపోయి వానినుక్కడించి వచ్చెద.

విష్ణు—కుమారా! ఇదిలగ్నము కాదు. సమయమును గాదు. బ్రహ్మయొసంగిన వరముల నాలోచింప నింకనుకొన్ని నాళ్లువాని మననిచ్చుటయేయుక్తము. వానికిప్పుడు మంచికాలము. మనకుసాధ్యుఁడుకాఁడు. కొన్నియేండ్లుకడచినపిదప తానేమడయఁగలఁడు. ముక్తులారా! నేనిపుడు వానికంటబడరాదు. పడితినా వాఁడవశ్యమునను జెనకు. నేసంహరింపవలసి వచ్చు. అదిమఱదభీష్టముగాదు.

అనుబంధము 5.

కావున నేసూక్ష్మరూపముధరించి యాదనుజానికి కంటబడకుండనీభంగివాని నాసారంధ్రముల నుశ్వాసమార్గమున నణగియుండెద. కాంతామణి! నీవెందుండఁగలవు.

లక్ష్మి—ప్రాణేశా! నన్నుడుగవలయునా? నీకెప్పుడు వానిసంహరింపరాదని మనసు గలిగెనో అప్పుడే వాడధిక పుణ్యాత్ముడయ్యె. నేను వానిపీటనేనొన్ని నాళ్ళు వాసముండెద.

[లోపల సమీపమున ఘోరధ్వని]

విష్ణు—ఇంకనిడనయుట యనుచితము. రమాసతీ! నేనుపోయెదను.

(అనిలక్ష్మితో నిష్క్రమించును)

[ప్రవేశము: హిరణ్యకశిపుండు పరివారముతో].

హిరణ్య—ఏడీ! యాదురాత్ముడు. వానినుక్కడంచెద. ప్రక్కచించెద.

ముక్తులు—అయ్యా! నేవిష్ణువుగాను. చూడుమా, నాయొద లక్ష్మి లేదు? (అనియొకడు శంఖుచక్రములందీసిపైచును. ఒకడుకిరీటుపుచాలు వేయును, ఒకడు పీతాంబరము నూడదీకును.)

రాక్షసులు—(ముక్తుల నామములనాక ముదర సెత్తులపైఁగాళ్లుపెట్టి యల్లికలాల్లగుఁ జేయుదురు).

హిరణ్య—రాక్షసోత్తములారా! ఈపందలతో మనకేమిపని! ఆదురాత్ముడు తప్పించుకొనియున్నవాఁడు. చరాచర ప్రపంచమంతయు వెదకినైన వానిబోనియ్యను. పోదమురండు వానిబట్టియుక్కడింతము.

(నిష్క్రమించును)

—:o:—

ద్వితీయాఙ్కము-ద్వితీయరంగము.

ఇంద్రసభ.

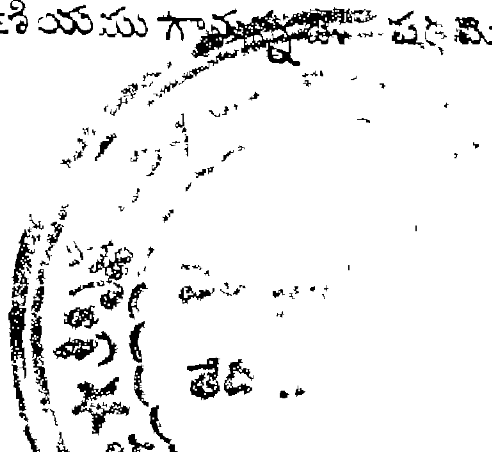
[ప్రవేశము: ఇంద్రాగ్నియమవరుణులు, ఇతర దిక్పాలురు, ఋషులు, అప్సరసలు, రంభ, ఊర్వశి, మేనక మొదలగువారు]

అప్సరసలు—(గానము చేయుదురు).

ఇంద్రుఁడు—అచ్చరలారా! ఈనాడు మీగానముకడుఁరమణీయము గా... మీరు త్సాహమునఁబాడితిరి. మిక్కిలి సంతసించితి.

(లోపల కోలాహలధ్వని)

ఇంద్రుఁడు—ఏమీ యీకోలాహలము?

[రాక్షససైన్యముతో హిరణ్యకశిపుఁడు]

(దేవసేనవారినడ్డగించును. రాక్షసులుదేవతలఁ బడద్రోయుదురు. ఇంద్రుఁడు. హా! హాయని యఱచును. హిరణ్యకశిపుఁడింద్రుని గిరీటముఁగాలదన్ని మెడబట్టి యున్నతాసనమునుండి క్రిందికీడ్చును. అప్సరసలు పరుగెత్తుచున్న హిరణ్యకశిపుఁడు వారిని నిలువఁబెట్టును. హిరణ్యకశిపుఁడింద్రుని యాసనముపైగూర్చుండును).

శా॥ ఓరీ పాకవిరోధి నారమణి, గ్రూరోద్యోగినై పట్టితే
వేరాగర్భిణియైన కాంతయెడనా యీభంగి నీచాదయా
దూరాజ్ఞానవిహీన యస్వయుహరా, దుర్జాత దుశ్శీలనీ
వేరీతిఁ భరియింతువింకఁ జెపుమా యేనిచ్ఛశిక్షావిధుల్.

ఓరీఇంద్రా! నీకు మూఁడుమార్గములు గలిగించెద. నాకత్యంత విధేయ సేవకుఁడవై నా చరణములాశ్రయించి యుందువా? కారాగృహమున నుందువా? కాకున్న నీభార్యతో నీపురి వెలువడిపోయి యజ్ఞాతనామధేయుఁడవై యెందేని బడియుందువా? నీభార్యతో యని నేనంటిగదా? అందుననీయదృష్టముంచిదని నమ్ముము. కాకున్న నిరపరాధినియై భర్తృదండనకు లేకుండుట ననదయైయున్న సాధ్వీశిరోమణిని చెఱఁబట్టియీడ్చిపెట్టి నీయట్టిపలువకుభార్యసాంగత్యముఁగలిగింపకయే నీభార్యను చెఱవట్టవలసియుండెను. ఐయినను కారుణ్యమున నాకార్యముమానితి. నీవేమందువు?

ఇంద్ర—ఇఁక నేమనగలను? నాభార్యతో వెడలిపోయెద.

హిరణ్యా—అయినఁబొమ్ము. దూషణా! వీనిఁగొనిపొమ్ము. వీనిభార్యను కట్టుగుడ్డలతో వీనివెంటఁబంపి పురముతొలగించిరమ్ము.

దూషణా—చిత్తము. (అని యింద్రునిఁ దోసికొనిపోవును).

హిరణ్యా—దిక్పాలకులారా! కూర్చుండుఁడు. మీకు రెండుమార్గములు గలిగించెద.

అగ్ని—ప్రభువా! మేమునింద్రుఁడు పోయినట్లే వెడలిపోయెదము.

హిరణ్యా—అదిగాదుసుఁడీ! ఆమార్గము మీకొనరించుటకు నేసమ్మతింపను. మీరు కారాగృహమున నుందురా లేక నేనిప్పుడు నియమింపబోవు దిక్పాలురకు దాసానుదాసులరై యుండి వారును నేనుమఁ బంచినపని సేయుచుందురా?

అగ్ని—మహాప్రభూ! నీయిచ్చకువచ్చినట్లు జరుపుము. కారాగృహమునకు బొమ్మంటివా యిప్పుడేపోయెదము. లేక నీకువిధేయులుగా నుండుమంటివా యట్లేయొనర్చెదము. ఇంతకంటె మమ్ముఁబురి వెడలుమంటివా యింకనుఁగృతజ్ఞులుగానుందుము.

హిరణ్య — ఇప్పుడా మార్గమంగీకరింపను. ఇదే నా భ్రాతృజులు మువ్వురును నా భాగినేయులేవురున్నారు. వారికి దిక్పాలురపదవుల నొసంగెద. వారిచేతిక్రింద వారుచెప్పిన పనులొనర్చుచు మీరుకొన్నినాళ్లుండవలయు. మీరుతృప్తికరముగా మీకార్యముల నెరవేర్చితిరా పిదప మీరు పురమువెడలిపోవ సెలవొసంగెద. మీరుమీకార్యములఁ చక్కఁగ నెఱవేర్పనైతిరా మిమ్ముఁ జెఱసాలనుంచెద. మీరొనర్పవలసిన కార్యములఁ గొన్నివచించెద. మీరు వినియుండవచ్చుఁగదా విష్ణువు నాతోనోడిపోవుట. నాతమ్మునిఁ జంపిన పగదీర వానిఁ జెట్టునకు కట్టించి కశాఘాతములనే వానిసంహరింప నెంచియుంటి. వాడుతప్పించుకొనియె. వైకుంఠమునంతయు నాక్రమించి యందున్న వారినెల్ల నాచరణదాసులుగనొనర్చియే తెంచితి. విష్ణుఁడు లేఁడాయెఁగదా. ఇంద్రుడు నిర్నాముఁడైయ్యెఁగదా మీరెల్లరు దాసులగైతిరి. ఇంక యజ్ఞాదులొనర్చువారందఱు "నింద్రాయస్వాహా" విష్ణవేస్వాహా" "అగ్నయేస్వాహా" యని యీతీరున నుడువుటకింకేమి కార్యము? నేనేయింద్రుడ. నేనేవిష్ణుఁడ. నేనేవిష్ణుశిరచ్ఛేదకుఁడ. నేనేయంతయు. కావున నాహుతులిచ్చువేళ నన్నిచోట్లను "హిరణ్యకశిపువేస్వాహా" యని నేనాజ్ఞయిడియున్నానని మీరందఱికిని నెఱుంగఁజేసి వారట్లాచరించులాగున నొనర్పవలయు. సంకల్పములు చెప్పువేళ "భగవదాజ్ఞయా భగవత్ప్రీత్యర్థం" యనుమాటల వదలి, "హిరణ్యకశ్యపురాజ్ఞయా హిరణ్యకశిపు ప్రీత్యర్థం" మని నుడువునట్లొనర్పవలయు. అగ్నీ! నాపోషవర్గమున నున్న జంతుసంతానమునకు శీతబాధ లేమియు లేకుండునట్లు నీవుకాచియుండవలయు. యెవ్వడైననొకఁడు నా ప్రకృతిజనులలోనివాఁడు శీతబాధచేయించకతుమ్మైనాచాలును. నిన్నీడ్చుకొనిపోయి నీళ్లలోఁద్రొక్కించెద. యమా! నీయధికారము నీకేయుండనిమ్ము. మాకాలనాభుని యాజ్ఞతో నెల్ల కార్యములుఁ జరుపుచుండుము. నావిధేయుల నామిత్రుల నన్నుస్మరించువారల పాపవిమర్శయేమియుఁ జేయక పుణ్యలోకమునందే యుంచుము. నైరుతీ! నీయధికారము నైతము నీకేయుంచియున్నాను. అయిన మావజ్రదంతుని యనుమతితో నీకార్యభాగములు నెఱవేర్చుచుండుము. వరుణా! నీవుచేయవలయుపనియిది. నాయాజ్ఞకులోఁబడిన యీలోకముల యందెందుగాని యతివృష్టిదోషముల గలుగనీయ్యక సకాలమున వర్షింపించుచు సంవత్సరమునకు మూడుపంటలుగా భూముల నెల్ల గలిగింపుము. ఎందుగాని వానలేదనుమాట పుట్టునట్లొనర్చితివా నీకుంజరముతోడనే నిన్నుద్రొక్కించెద. హెచ్చరిక. సమీరా! నీకార్యమిది. ఏవేళ నాయేలుబడిగల లోకములవారెవరుగాని యేవిధముగ నీవువీచుటను కోరినట్లు నీవు వీవవలయు. కర్షకులు తమభూముల కెరువు దెచ్చుకొనుశ్రమ వారికిన్నగాదు. ఎక్కడనున్న యెరువును నీవే మోసికొనివచ్చి

యేభూమియందు యేవేళకెంత కావలయునో యంతంపైచుచుండుము. ఇదిచేయుటకుఁ దప్పితివా నిను పాములచేఁ గఱపించెద. కుబేరా! ననుఁ జేరినవారి కెవరికెంత ధనము కావలయునో యంతధనమిచ్చుచుండవలయు. నీనవనిధులపట్టిపైననుమానె నా ప్రకృతి జనులలో నెవ్వరికిగాని దరిద్రుడని పేరుండరాదు. యిట్లాచరించుటకుఁ దప్పితివా నీకింత కుష్టజాడ్యము వచ్చునట్లొనర్చెద. అశ్వినీదేవతలతో నౌషధమిప్పించెద. మఱచితివైరుతీ! నీవు అశ్వినీదేవతలం బిలిపించి నాయాజ్ఞ వారికెఱింగింపుము. నాలోకమున నను భజించు నెవ్వరికిగాని యెట్టియామయముగాని రాకుండ వారుత్తరవాదిత్వము వహింపవలయునని వచింపుము. ఎవడుగాని యించుక తలనొప్పివల్లనైన బాధఁ జెందుట నేవింటినా? వారిమందులన్నియు పొడిచేసి నోటగుక్కిన కంఠస్థనించెదనని సాటింపుము. ఈశాన్యా! ఏడీయీశాన్యుఁడు? అప్పుడేపోయెఁగాఁబోలు. పోవనిమ్ము ఆభిక్షుకునితో నేమిపని? అతీతదిక్పాలవరులారా! మీరందఱు దినదినము నొకసారి నాచరణసేవకువచ్చి విద్యమాన విషయములన్నియు నాకువచించుచుండవలయు. ఎవ్వరుగాని విష్ణుస్తుతి యొనర్చునట్లు మీ రెప్పుడైన వింటిరా నాకు జెప్పవలయు. వారి నేసంహారణము గావించెద. పొండింక మీకు సెలవిచ్చితి, అప్సరోవతంసములారా! మీ గాన నాట్య చాతుర్యములు దినదినమును నాకువలనుపడినవేళ వేచియుండి ప్రదర్శించుచుండవలయు, ఇందుకుదప్పిన మిమ్మెల్లర సముద్రమున ముంచునట్లొనర్చెద.

(యవనికాపడును).

—※—

ద్వితీయాఙ్కము-తృతీయరంగము.

—※—

క్షీ ర వా రి ధి.

[ప్రవేశము: విష్ణు శేషశాయియై ప్రక్కనలక్ష్మి ఋషులు మఱియొక ప్రక్కనుండి బృహస్పతియు నింద్రుఁడును వచ్చెదరు.]

బృహస్పతి—దేవనాథా! కంటివే యీక్షీరవారాశి యెంతకన్నులపండువొనరుచున్నది. అంతరంగములనుండి యెంతమనోహరముగ వాయువు విసరుచున్నది. ఈయనుకూల వాయువు మనకార్యసాఫల్యమునకు సూచకముగానున్నది. అదే యమ్మెడనే రమారమణుఁడు భోగీంద్రశయ్య నలంకరించియున్నాఁడు.

సీ॥ వనధినొంచినయల్లు తనుధరించినపుల్లు
గలుగువాఁడు తనంత వెలుగువాఁడు
కలువఁదట్టినరూపు చిలువమెట్టినయేపుఁ
గన్నవాఁడు విధాతఁ గన్నవాఁడు
గిరినిమోసినసత్తి కరినిఁగాఁచినబత్తిఁ
దనరువాఁడు గిరీశు నెనరువాఁడు
కరివలియెరసజ్జ మురువుతామరబొజ్జ
నెసఁగువాఁడు శుభంబు లొసగువాఁడు

తే. గీ. వాలుగలవాఁడల బిల్లువాలువాఁడు
మేలువాఁడిందిరకు జగమేలువాఁడు
జాళువాసాలు వాఁడంఘ్రిజాలువాఁడు
డాలుగలవాఁడు తనమచ్చడాలువాఁడు

(అని యిరువురును విష్ణువునకు నమస్కరింతురు.)

విష్ణువు—దేవగురువ్రా! దేవనాథా! ఏమివచ్చియున్నారు?

ఇంద్రుఁడు—రమారమణా! సమస్తవిషయములు కరతలామలకముగా తెలియఁగల నీవు "ఏలవచ్చితిరని" మమ్మడిగిన మేమేమివచింపఁగలము? నీపోష్యవర్గముననున్న మాకెట్టి పరిభవము లెట్టిసంకటములు వచ్చినను నీప్రాపున పరాభవముదప్పి యున్నాళ్లమంటిమి. ఇప్పుడు మాకైయున్న హిరణ్యకశిపునివలని పరిభవమింతయని వచింపఁజాలము. నేనొంటిగా సతీయుతుఁడనై యరణ్యవాస మొనర్చుచున్నవాఁడను. నాతోడి దిక్పాలుర దుఃఖమంటివా, దాని పరిమితిఁజెప్పఁజాలను. నాతో నీచరణసన్నిధికి వారెల్లరు రావలయునని యెంతయో కుతూహలముననున్నను వానిదాడికి జడిసి రాఁజాలరైరి. ఎవ్వరైన విష్ణుస్తవమొనర్చినవారి మట్టుబెట్టుటకు తనయొద్దకుఁగొని రావలయునని దిక్పాలుర కారక్కసుఁడాజ్ఞ యిచ్చియున్నాఁడఁట? ఇట్టివాని నుపేక్షించియుండుట మహాత్మా నీకుధర్మమా? నీవుమమ్ముఁ గాపాడకున్న మేమెవ్వరి శరణొందువారము.

అనుబంధము 6.

బృహస్పతి.—దేవదేవా! నిర్జరులపైన నీకెల్లప్పుడునున్న కరుణ నేఁడేలకొఱవడియె. నీవింత చేపట్టినవానికిఁ బ్రాభవము కలుగుగాఁక నీవుపేక్షించినవారు నిర్నామములై పోవరా? లెమ్ము. అనుగ్రహింపుము. ఆక్రూరాసురుని సంహరించి యమరులనెల్లఁ బాలింపుము. (అనినమస్కరింతురు)

విష్ణువు—మహేంద్రా! నిర్జరగురువులారా! లెండు. లెండు. మీరింత నను బ్రేరేపింపవలదు. అదుష్టదనుజుఁడొనరించు క్రూరకృత్యములనెల్ల నేనెఱిఁగియే యున్నవాఁడ. ఐన నిది యదనుగాదని యిప్పటి కూరకున్నవాఁడ. అంతయేల ఆదానవుఁడు నీయెడకు రాకమునుపు నావైకుంఠమునకేతెంచి యదమద మొనరించెను.

అనుబంధము 7.

ఇట్లయినను తాళుకొంటిని. నేనుసమయనిరీక్షణ మొనరించుచున్నాను. ఆచిరకాలముననే వానిసంహారము కాఁగలదు. మీరూఱడిల్లిపొండు. వానికిఁగలిగియున్న కుమారుఁడు ప్రహ్లాదుఁడున్నవాఁడుగదా. వాఁడే యాదైత్యునికి మృత్యువుఁ దెచ్చువాఁడు. యోచింపకుఁడు. పొండు.

ఇంద్ర—"సీ. దండంబు శార్ఙ్గకోదండోగ్రకాండ

ప్రకాండఖండిత దైత్యకాండ నీకు

బృహ— జోహారుమదగజ దోగ్రహోహావగ్రాహ

గ్రాహచ్ఛిగావహతోత్సాహ నీకు

ఇంద్ర— వందనం బరవింద మందిరామందర

తుందరోరస్థలాళింద నీకు

బృహ— జేజేహరాజాది రాజీవపూజా స

మాజోచితాంఘ్రి పంకేజ నీకు

ఇంద్ర— తే. గీ. బహునమస్కారములు చక్రపాణి నీకు

బృహ— నైకసాష్టాంగములు జగన్నాథ నీకు

ఇంద్ర— బ్రణుతిశతములు సురసార్వభౌమ నీకు

బృహ— నంతసేవాంజలులు సదానంద నీకు".

(నిష్క్రమి)

— ❧ —

ద్వితీయాంకము-తురీయరంగము,

-•-

హిరణ్యకశిపుని యిల్లు.

[ప్రహ్లాదుఁడు రెండేడ్లవాఁడై తొట్లయందు పండుకొనియుండును ప్రహ్లాదుని నాడించుకొనుచు లీలావతి.]

అనుబంధము 8

లీలా—(బాలునిముద్దాడి తొట్లయందుంచి)

అనుబంధము 9

(తొట్లంబండబెట్టి నిద్రపుచ్చి నిష్క్రమించును.)

[ప్రవేశము : హిరణ్యకశిపుఁడు]

హిరణ్య—అయ్యా! ప్రహ్లాదా! నిద్రించుచున్నావా? చిన్నవాఁడ వెంతముద్దులాడవు. (ముద్దాడును)

ప్రహ్లాద—నారాయణ! నారాయణ!

హిరణ్య—హా! ఏమిది? ఇట్లు కలవరించుచున్నాఁడు? ఈ రెండేండ్లబాలునికిఁ బ్రహ్లాదునకు నారాయణశబ్దమెట్లు బట్టువడియె? (లేపి, ఎత్తుకొని) కుమారా! ఏమంటివమ్మా?

ప్రహ్లాద—అమ్మా! అమ్మా!

హిరణ్య—అమ్మ వచ్చుచున్నదిలెమ్ము. పిలిచెదను. నీవేమి భయపడితివా? ఇట్లు కలవరించితివి?

ప్రహ్లాద—ఊఁ!—ఊఁ!

హిరణ్య—ఏమిచూచితివయ్యా? ఎట్లుకనఁబడెను?

ప్రహ్లాద—ఏమిలేదే.

హిరణ్య—అయ్యా! నీవు కలఁగంటివో యెట్లో కాని యేదో యొక దుశ్శబ్దముఁ బలికితివి.

ప్రహ్లాద—ఏమంటిని?

హిరణ్య—ఏమోయంటిలెమ్ము. ఇప్పుడేల? కుమారా! ఒక్కమాట. నీవెప్పుడైనఁ గలఁ గాంచి భీతిఁ జెందినపుడు నా పేరు "హిరణ్యకశిపు-హిరణ్యకశిపు" యని బలుక్కుము. వేరొక్కరి పేరెత్తకుము.

ప్రహ్లాద—ఊఁ—

హిరణ్య—అయ్యా! నీవెప్పుడైన నారాయణశబ్దముఁ వినియున్నావా? లేక నీకెవ్వరైన చెప్పియున్నారా?

ప్రహ్లాద — నాకెవరు చెప్పలేదు. దొంతుపాటలువచ్చును.

హిరణ్య — ఈ రెండేండ్ల యీడునకే పాటలు నేర్చితివా? ఎంతగట్టివాడవు (ముద్దుపెట్టుకొని) ఏవీ యాపాటలు?

ప్రహ్లాద —

అనుబంధము 10

హిరణ్య — (స్వ) వీనిచందముగన్న నాకెంత కంటగించుచున్నది. వీనికిట్టిపాట లెవరు చెప్పియుందురు? (ప్ర) కుమారా! మాయన్నా! యిట్టిపాటలింక మఱచిపొమ్ము.

చ॥ తలఁపకుమన్న యీకరణిఁ దప్పొనుపాటలు పాడకన్న వే
పలుకకుమన్న యీపలువపాపఁపుఁ బేరుల ముగ్ధమాటలన్
బలుకకుమన్న నాబలముఁ జేబడి చచ్చిన వైరివర్గనన్
సలుపకుమన్న దుర్జనుని సన్నుతి నిన్మననార వేఁడెదన్॥

యివితప్పుడు పాటలు. మరియొక్క పాటపాడుము.

ప్రహ్లాద —

అనుబంధము 11

హిరణ్య — హా! హా! నేడేమి దుర్దినము! వీని తొక్కుపాటలకు సంతోషించవలయునా దుఃఖింపవలయునా? (ఆలింగనముచేసుకొని) అయ్యా! ఈపాటలింక పాడకుము. ఇంకొకసారి నాయెదుట ననకుము. ఎవరు చెప్పిరయ్యా! యీపాటలునీకు?

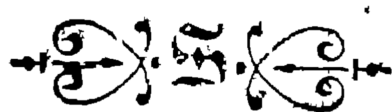
ప్రహ్లాద — ఓలులేదు,

హిరణ్య — అయిన నివి నీకెట్లుపట్టువడెను?

ప్రహ్లాద — అమ్మా! అమ్మా! (అనియేడ్చును)

హిరణ్య — పోదమరమ్ము మీయమ్మ యొద్దకు.

(నిష్క్రమము)

ద్వితీయాంకము-పంచమరంగము.

హిరణ్యకశిపునగరు.

[లీలావతియొక్క ప్రక్కనహిరణ్యకశిపుఁడొక ప్రక్కనకూర్చుండియుండి]

హిరణ్య—తరుణీ! ఇదియే నాదుఃఖము.

లీలా—పసిబిడ్డ, వాఁడేమెఱుఁగు? కొంచెముబుద్ధివచ్చిన నుపదేశింపవచ్చును.

హిరణ్య—నాకేమియుఁ దోఁచకున్నది.

(ఇరువురుపండుకొందురు).

[ప్రవేశము: 3-4 ఏండ్ల ప్రహ్లాదుఁడు.]

ప్రహ్లాద—అమ్మా! అమ్మా! నాకుఁ బాలిచ్చెదనంటివే? ఇయ్యవా? నిద్రపోయెదవా!

అనుబంధము 12

హిరణ్య—అయ్యో! ఏమిపాటపాడితివి?

ప్రహ్లాద—ఏమిపాడితిని?

హిరణ్య—ఎమోస్మరణయని యంటివే?

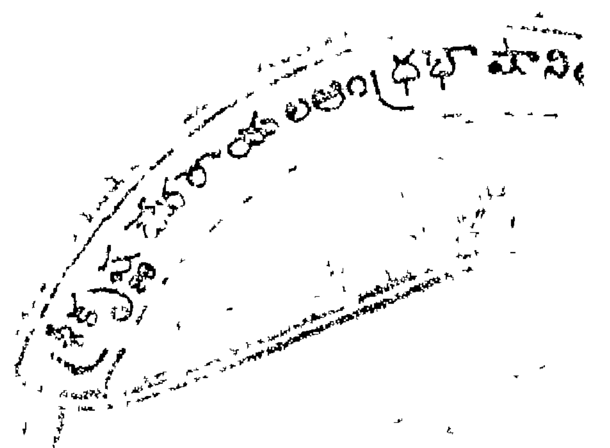
ప్రహ్లాద—ఓహో! అదియుండనీ. ఇదివినుము.

అనుబంధము 13

హిరణ్య—(బాలు నోరుమూసి యెత్తుకొనిపోవును).

—)(ద్వితీయాఙ్కము సమాప్తము.)(—

శ్రీ

ప్రహ్లాద నాటకము.

తృతీయాఙ్కము-ప్రథమరంగము.

హిరణ్యకశిపునగరు. హిరణ్యకశిపుప్రవేశము.

హిరణ్య-మూఁడేడులబాలుఁడు వీనిచిత్రచరిత్రముఁజూచిన నాకేమియుఁదోఁచకున్నదిగదా. ఎందెందు నిట్టివైపరీత్యముండునే? ఇందు కేమనవలయు? అదురాత్ముఁడగు నారాయణునిస్మరణ యొకనాఁడును మానఁడు. చిన్నప్పటినుండి యఱువదియేండ్లవఱకు హరిభక్తిలో మునిఁగినవారికైన యిన్ని హరికీర్తనలువచ్చియుండవు. తోడిబాలురతో నాడుకొననైనబోఁడు. కూర్చుండియుండి యేమో తలచుకొన్నట్లు కాశను వైపునఁ చూచి "శ్రీహరీ"యని కన్నీరునించును. పడకపైఁబండుకొని ముద్దుమాటలాడుచు పక్కకన్నుమూసుకొని మాటలాడక మాకు భయముకలిగించునట్లొక గడియసేపూరకుండి "నారాయణా"యని యట్లేలేచును.

సీ. ఆకసంబుననేమొ యట్టె తాఁ దిలకించు
సరిమీరి యూరక సంతసించు
మనసార నెవరినో కనినట్లు వచియించు
"శ్రీహరీ"యనుచుఁ గన్నుఁ నీరునించుఁ
బలుమాఱు హరినామములఁ బాడి నటియించు
నెగరాడి యూరటనింత కాంచు
మనమాటలొకటియు విననిభంగిఁ జరించు
నలువార నూరక నవ్వునించు
తే. గీ. రాత్రియునుఁ బవలును జాగరమున నుంచు
నేఁడెఁ బవలురాత్రిఁ గొన్నాళ్ళు నిద్రఁగాంచు
మేలినిద్రన దాటున మేలుకాంచు
సుఖుని మాదిరిఁగాంచ నద్భుతము నించు॥

పలుకులు తొక్కు పలుకులైనను పాటలుమాత్రము ప్రాకృతభాషచే నిండియుండును. ఎవ్వరు వీనికీపాటలం జెప్పియుందురు? వానిలోనొక్కటియైన నెందు నెవరునింతకు మున్నెక్కడను విన్నది కాదు. వీనికివి యెక్కడపట్టువడియుండును? అదిగో వచ్చుచున్నాడు.

[ప్రవేశము: ప్రహ్లాదుండు పాడుచు తాళము వేసుకొనుచు]

అనుబంధము 14

హిరణ్య—(అలింగనముచేసుకొని ముద్దాడి) అయ్యా! నీముద్దుపాటలువిన్న మఱియొకసారి విన నపేక్షకలుగుచున్నది కాని వానిలోనియర్థము కడుదుష్టమైనది. ఆమాటనోటనైన నుడువరాదు. ఇట్టిపాటలెక్కడ నేర్చితివి? ఇంకవాని విడిచిపెట్టుము. నామాట వినుము. నీవట్టిపాటలు పాడుటవలన నాగ్రహం జెంది యెన్నిమాఱులో నిన్నుం గొట్టవలయునని యుంకించితిని. కాని నీముద్దుమోము చూచుటవలనను నీజిలిబిలిపలుకులు వినుటవలనను దండింపలేకపోయితి. కుమారా! ఆదుష్టపు పాటలు చాలింపుము.

ప్రహ్లాద—పాటబాగున్నదయ్యా! స్వామికింజ్యోతిచేసి పాడుచున్నాను. ఇదివినుము.

అనుబంధము 15

హిరణ్య—(స్వ) నాగ్రహచారమున కేమనవలయు? ఏల యీచిన్నిపాపనికిట్టిదుర్బుద్ధి? వీనికీపాడుపాట లెట్లలవడియుండును? ఇదియెట్లుతప్పించవలయు? (ప్ర) కుమారా! నాచిన్నయన్నా! నాముద్దులయ్యా! నిను వేడికొందు. ఈపాటలు వలవ దుడుగుము. మాయన్నవుగా? ఇంకొకసారి యిట్టిపాటలు పాడకుము.

ప్రహ్లాద—ఆపాటవద్దా! ఇంకొకపాటపాడెదను. (అని "జగములో" పాటపాడ నారంభింపంగా)

హిరణ్య—(చెవులుమూసికొని ప్రహ్లాదునినోరుమూసి) వలదయ్యా! వలదయ్యా!! యీపాటలం దీనియర్థము నీవెఱుగవు. ఆపాటలలో చెప్పంబడినవాడుం కడుదురాత్ముండు. మన కులములో బుట్టినవారెవరును వానిపేరైనం దలంపరాదు.

ప్రహ్లాద—(పైపాట మఱియొక్క చరణముపాడి నవ్వును).

హిరణ్య—ఓరీ సేవకా! (ప్రవేశము: సేవకుండు) నీవీక్షణముననంబోయి యాచార్యులవారి నిందు దయచేసి రమ్మనుము.

సేవం—చిత్తము.

హిరణ్య—ఇంక చెప్పవుగా ఆపాటలు?

ప్రహ్లాద—అదిపోనీ! వేఱొకపాటచెప్పెదను.

[ప్రవేశము : శుక్రాచార్యుఁడు]

హిరణ్య—(నమస్కరించును).

శుక్ర—రాక్షసేంద్రా! ఏల నీసేవకుఁడు సంభ్రమమున ననుఁబిలుచుకొనివచ్చె.

హిరణ్య—గురుసత్తమా! నేనిదివఱకు నీతో వచించియుండలేదా యీప్రహ్లాదుని విచారము?

శుక్ర—ఓహో! వీనిహరికీర్తనల విషయమా? ఇప్పుడు వీనికెన్నియేండ్లు?

హిరణ్య—ఇఁక నయిదుదినములకు నాల్గవయేడు పడనున్నది.

శుక్ర—పోనీ! ఇంక నొక్కసంవత్సరమేకదా. తరువాత వానికి సరియైనవిద్య చెప్పించితిమేని యీబుద్ధిజాడ్యము తానే కుదరఁగలదు.

హిరణ్య-ఆచార్యా! అదియట్లుండనిగాక. వీనినోట సాధారణముగా మూరాఱుకీర్తనలు నేవినియున్నాను. అదియెవరు రచియించినదియో తెలియకున్నది. దారుణభంగి నా యాజ్ఞకలిగియుండుటచే నారాష్ట్రములోనివారొక్కరును రచియించియుండరుగదా! ఇంక బాలునికన్ననో మాటలువచ్చియు రాని విధానముగనున్నది. పాటలోని సాహిత్యమందమా ధీరరీతిరాజిల్లుచున్నది. ఈచిన్నపాపఁడు వానిరచియించియుండఁడుగదా? నీకివియెట్లుపట్టుపడెరాయని నేనడుగ నెందో వినియున్నాననిచెప్పె. వీఁడెక్కడ వినియుండును? కడుచిత్రముగానున్నది. ఆగేయముల రచనావిశేషము నద్భుతముగానున్నది. నూతనఫక్కివిలసిల్లుచున్నది. ఇదిచిత్రచరిత్ర. నీవేమైన మూహింపగలవా?

శుక్ర—ఇదినాకునుఁ విచిత్రముగాఁ దోఁచుచున్నది. ఇప్పుడేల. వానియిచ్ఛ చొప్పునఁ బోనిమ్ము. ఐదవయేఁడుకానిమ్ము,

ప్రహ్లాద—("నాకన్నులారఁగాను" పాడుకొనుచుపోవును). (నిష్క్ర)

తృతీయాజ్ఞము-ద్వితీయరంగము.

హిరణ్యకశిపు నగరు.

[నాల్గు సంవత్సరముల ప్రహ్లాదుఁడు పండుకొనియుండును. ప్రక్కన హిరణ్యకశిపుఁడు లీలావతియుందురు.]

లీలా—నాథా! ఇందుకేల యింతయోచింపవలయు? ఏమోపసివాఁడు ఎట్లెట్లో వానికి బుద్ధివొందమియున్నది. కొంచెము బుద్ధిగలిగినపిదప నాపిచ్చితీఱునుఁడు నా?

హిరణ్య—అదికాదు. నాకుఁగల యాశ్చర్యమేమన్న నెందెందును నేను వినని కీర్తనలు పాడుచున్నాఁడే యనియే నాయాశ్చర్యము? వీనికవియెట్లువచ్చియున్నవి?

లీలా—ఔను: అదినాకునుఁ జిత్రముగానే తోఁచుచున్నది.

ప్రహ్లాద—(నిద్రలో) రమారమణా! ఇప్పుడునాకెంత యానందముగానున్నవి?

హిరణ్య—చూచితివే! లీలావతీ! కలయందును కలవరించుచున్నాఁడు. వీనికేమికనుపించుచుండవచ్చును? నేను జయింపఁబోయియుండిన కాలమున కానరాకున్న విష్ణువు మృతిజెందియుండ వీనికి భూతమై పట్టియుండునా? వాని జూచినట్లేమాడలాడుచున్నాఁడే.

ప్రహ్లాద—(నిద్రలోనుండి లేచి యట్లే కన్నులుమూసికొని పాటపాడును).

అనుబంధము 16.

హిరణ్య—చూచితే తలోదరీ! వీనికి జాడ్యము మించిపోవుచువచ్చె. అదియట్లుండ నింత మనోహర గీతము వీనికెటులబ్బె?

లీలా—ఈపాట నేనెక్కడనో వినియున్నాను. (జ్ఞాపకముఁజేసుకొనుట నభినయించి) ఆహా! తెలిసెను. నేనా నారదఋషి యాశ్రమమందుండు కాలమున నామునీంద్రుఁడీ పాటలోనిపల్లవి యని నట్లును జ్ఞాపకమునకువచ్చె.

హిరణ్య—అది. వీనికెట్లలవడియుండును. భూతవికిత్సకుల రావించి చికిత్సచేయించినఁగాని నాకూఱటగలుగదు.

లీలా—కానిమ్ము. (అని ప్రహ్లాదుని నాలింగనముఁజేసికొని) బాలకా! ఎమిట్లు పిచ్చిపట్టినచందమునఁ జేసెదవు? నీనిద్రయేమి! నీపాటయేమి అయ్యో! నీకెట్లుకనుపించుచున్నది?

ఆ. వె. అన్నయిందురార చిన్నపాపఁడరార
నీవిధంబు వెలుఁగు నించుమాకు
నిద్రపోవుటేమి నీపాటయేమిని
కరణియేమి యెట్లుకానిపించె.

ప్రహ్లాద—("మానసంబున" అనుపాట ఒకపల్లవియని) ఈపాటపాడితినా?
శీలా—అదికాదు. వేఱొక్కటి.
ప్రహ్లాద—అయిన నీపాటవినుము. ఎంతబాగుగాయున్నదో? (అని మఱియొకపాట పాడును)

అనుబంధము 17

హిరణ్య—ఇదిభూతవిధియే. కుమారా! ఈపాటలన్నిఁటిని మఱచిపొమ్ము.
ప్రహ్లాద—మఱచుటయన్న నేమి?
హిరణ్య—అవిలేవనియు, లేక నీ వెఱుఁగవనియు లేక నీకురావనియు ననుకొనుట.
ప్రహ్లాద—అయ్యా! వున్నవిలేవని యెట్లనుకొందు? వచ్చినవిరావని యెట్లనుకొందు?
హిరణ్య—కుమారా! అవియింక ననుకొనకుము. అవిపాడితివేని నినుగొట్టెదనుసుమా?
ప్రహ్లాద—(ఏడ్పుట నభినయించి) ఏలకొట్టెదవయ్యా! నేనేమి చేసితిని?
హిరణ్య—(ప్రహ్లాదునాలింగనముచేసుకొని) ఏడ్వకుమా మాయన్నా! ఏడ్వకుము! నీయట్టి బంగారుకొండను నేనుకొట్టుదునా? ఊరక యట్లింటిగాక, నిన్నేమియుకొట్టను. ఇఁక కొన్నిమాసములలో నీకైదవయేడు పడఁగలదు. అప్పుడొజ్జలవద్దపంపి నీకుమంచి విద్యఁ జెప్పించెదను. అప్పుడివియన్నియు మఱచిపోఁగలవు. ఏడ్వకుము (అని ముద్దాడును).

(నిష్క్రమి)

తృతీయాఙ్కము-తృతీయరంగము.

పాఠశాల

[ప్రవేశము: బాలుఁడు, ప్రహ్లాదుఁడు చండుఁడు, అమర్కుఁడు]

చండుఁడు—ప్రహ్లాదా? నే చెప్పినట్లేలచెప్పవు? నీతండ్రియే యిప్పుడు జగత్కర్తయు జగత్పాలకుఁడునైయున్నాడు. కావున నతనిని స్మరించియే ముందు విద్యనభ్యసింప వలయు. అనుము. "ఓం హిరణ్యకశిపవేనమః".
ప్రహ్లాద—అయ్యా! అన్నియుఁ దెలిసిన నీవేయిట్లాడిన నెట్లు? నాతండ్రి జగత్కర్తయు జగత్పాలకుఁడునవునా? అతడు నాకు కర్తయగుటచే నతనికాళ్ళంటి జోతచేతుఁ గాక విద్యకై ముందుముందతని నుతిఁచుట సరియా? "ఓన్నమో నారాయణాయ" యనియే నేస్మరించెద.

చండ— ఆమాటకూయకుము నీతండ్రి నిను జంపివైచును. ముందుపాఠములు కానిమ్ము.
(అని పాఠముం జెప్పును గురువు చెప్పినట్లు పఠించును).

చండ— ఇప్పుడైన నను. "ఓం హిరణ్యకశిప వేనమః.

ప్రహ్లాద— "ఓం నమోనారాయణాయనమః".

అమర్క— (ప్రహ్లాదునిఁజంపఁగొట్టి) దుర్మార్గుఁడా! నీకింత యవిధేయతయా? బాలకులారా! మీకు భోజనమునకు వేళయాయె. మీ శెల్లరు వెడలిపొండు. ఓరీ ప్రహ్లాదా! "ఓం హిరణ్యకశిప వేనమః" యని నీవనువఱకు నీవిక్కడనే యుండవలయు. కూడు లేక చావవలయు. ఏమో బాలుడవని కొన్నినాళ్ళుపోవనిచ్చిన నీకింత తలబొగరు గలిగెనా? బాలకులారా! పొండు. (బాలకులు నిష్క్రమించి)

చండ— ఏమి? మేముచెప్పినమాట చెప్పుదువా లేదా?

ప్రహ్లాద— మీకు మారుపలుకనగునా? పాఠముల మీరు చెప్పినదంతయు నేర్చుకొనుచున్నానే.

అమర్క— ఇట్లుండవలయు బుద్ధిమంతుల లక్షణము. అనుము "ఓన్నమోహిరణ్యకశిపవే"

ప్రహ్లాద— "ఓన్నమో నారాయణాయ"—

చండుడు— పలుగాకి! ఇటు గాదు నీకు శాస్తి. పడ్డియుండుము. మేము చెప్పినమాట యనుటవఱకు నీకు కూడు లేదనుకొనుము. (అని అమర్కునితో నిష్క్రమించి).

ప్రహ్లాద— అయ్యో! వీరెంత తెలివిలేనివారు? మాతండ్రియే దైవమనుచున్నారే? లేకున్న కూడులేక చంపెదమనుచున్నారే! నారాయణ! శ్రీహరీ! నీభక్తి నాకొక్కటికలిగియుండ నాకన్నము వేరేకావలయునా? చండామర్కుల వంటివారు ననుఁజంపువారలా? వారి తెలివి యింతయున్నది. పరమేశా! లక్ష్మీవల్లభా! ఏదీ నాకుఁ గాన్పింపుము. అహా! కనుపించితివా! భళిరే భళిరే (అని గంతులు వేయుచు) దేవా! ఏలమరల మఱుఁగయ్యెదవు? పోకుము. పోకుము. నీపోయిన నాకు దుఃఖముగలుగును (అనిపాటపాడుచుండ).

అనుబంధము 18.

[ప్రవేశము: చండుఁడు అమర్కుఁడు దూరమున.]

చండుడు— అమర్కా! చూచితివే యీబాలుని హరిభక్తి యెంతదృఢమైనదనవలయు? ఆక్షణియునియైన ననకున్నాఁడే. రక్షోవల్లభునికట్టి కుమారుఁడుపుట్టెను. వీనికి నారాయణస్మరణ విడిపింపుమని శుక్రాచార్యుఁడు నియమించెఁగదా? విడువించుటట్లుండఁగా స్మరణమే మఱచుచు వచ్చెనే?

అమాత్య — ఓరిచండా! మనప్రభారక యీబాలుని కాకలి గలిగించిన నేమి ప్రయోజనము తుదకు ప్రభువునకు కోపమువచ్చునేమో? వానిస్మరణ వానికేయుండుఁగాక. కూడు లేక చంపిన నేమి ప్రయోజనము? ఇంటికిఁ బిలుచుకొని పోదమురమ్ము.

(అని ప్రహ్లాదుని యొద్దకువచ్చి) ప్రహ్లాదా!

ప్రహ్లాద — స్వామీ — వచ్చితిరా! మా శ్రీహరినిఁ జూచితిరా? కనిపించినట్టే కనిపించి నాకు కానరాకఁబోయెనే. అయ్యో! పిలుఁపుడు నాకుఁజూపుడు.

చండుఁడు — కానిమ్ము. మీ శ్రీహరి-గోహరి. పోదమురమ్ము. (అనిపిలుచుకొనిపోవుదురు)

తృతీయాంకము-తురీయరంగము.

హిరణ్యకశిపు నగరు.

[హిరణ్యకశిపు లీలావతి.]

లీలా — నాథా! నాకు కుమారుఁజూడ బుద్ధిపుట్టుచున్నది. దాదాపున్నెనారు నెలలాయెనే వానిఁజూడక, భుజింపఁబెట్టక, తలయంటక, నీళ్లుపోయక, ముద్దాడక.

ఉ. ఆరయనాఁడు నేఁడు నెలలాయెఁగదా మనపట్టివిద్యలన్
నేరవరాజ్ఞ రోద్ధకును నిచ్చలపున్మదిపోయెనొంటిగా
నేరమి నిల్చెనో చదువులెట్లు గ్రహించెనో క్షీణకేతువై
గేరెను నాకుమారుఁ దిలకింపఁగ నాకుమనంబు గగ్గెడిన్.

హిరణ్య — కామినీ! నాకునునట్లే చూడ బుద్ధికలుగుచున్నది. వాని చూడకుండుటవలన నాకేమి పగయా? ఇంటికివచ్చుచుండ వానికి భయముకలుగదనియు, వానికిఁ బట్టు వడినదుర్మతము మానదనియు, నూహించి గురుకులవాసమే యొనర్చి భోజన మజ్జనాదులకు నయిత మంచియొండిన మేలుకలుగఁగలదని కదా వానిని శుక్రకుమారులకు కప్పగించి యున్నవాఁడను? సేవకా! నీవీక్షణమునఁబోయి చండామార్కులను, నాకుమారునిఁ బిలుచుకొనిరమ్మని చెప్పుము.

సేవక — చిత్తము. (నిష్క్రమి)

హిరణ్య — ఆ మాసములకుముందే చక్కఁగఁ విద్య నేర్చియుండెఁ. ఇప్పుడక్కడనేయుండి నందున నింకను విద్యాధికుఁడైయుండును. ఆపేర పిలువరాని పలుగాకిని మాత్రను స్మరింపకయుండెనా యెంతయో విద్వాంసుఁడనిపించుకొనుచుండెఁ. అదె యందెల చప్పుడు వినిపించుచున్నది. వచ్చుచున్నాఁడు కాఁబోలు.

[ప్రవేశము: చండామార్కులు ప్రహ్లాదునితో ప్రక్కన]

చండుడు —

ఉ. "త్రిప్పకుమన్న మామతము దీర్ఘములై నత్రివర్గపాఠముల్
దప్పకుమన్న నేఁడుమన దైత్యవరేంద్రుని మ్రోలమేము ను
జ్జెప్పినపాఠముల్వదలి చెప్పకుమన్న విరోధిశాస్త్రముల్
విప్పకుమన్న దుష్టమగు విష్ణుచరిత్రకథార్థజాలముల్".

అయ్యా! ప్రహ్లాదా! నిన్ను వేడుకొందుము మేము చెప్పినపాఠములన్నియుఁ జక్కఁగ జదివింపుము. అడిగినమాటకుత్తరమిమ్ము. ఆవిష్ణుని ప్రస్తావనమాత్రము నీతండ్రియెదుట నెత్తకుండ మమ్మనుగ్రహింపుమా!

హిరణ్య —(ప్రహ్లాదుని సమీపించి యాలింగనముఁ జేసికొని తీతమూపైకెఁబోవును).

లీలా —(ప్రహ్లాదుని కౌఁగిలించి ముద్దాడును).

హిరణ్య —(ప్రహ్లాదుని తనతొడపైఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని).

శా. చోద్యంబయ్యెడి నింతకాలమరిగెన్ శోధించి యేమేమి సం
వేద్యాంశంబులు సెప్పిరో గురువులేజాడన్ పఠింపించిరో
విద్యాసారమెఱుంగఁగోరెద భవద్విజ్ఞాతశాస్త్రంబులోఁ
బద్యంబొక్కటిసెప్పి సార్థముగఁ దాత్పర్యంబు భాషింపుమా.

ప్రహ్లాద —

కం. చదివించిరి నను గురువులు
చదివితి ధర్మార్థముఖ్యశాస్త్రంబులు నేఁ
జదివినవి గలవు పెక్కులు
చదువులలో మర్మమెల్లఁ జదివితి దండ్రీ

కం. కడవేడు పెరుగుఁజిలికి బ
ట్టెడు వెన్నన్ వెలికిదీయు తీవిని నేనె
క్కడు వేదశాస్త్రములలోఁ
బడసితి సారంబు దనుజపాలకచంద్రా.

హిరణ్య—అయ్యా! చదువులలోని మర్మముఁ దెలిసితివా? నాకెంత సంతోషము. నీతోడి బాలురెల్ల మహానీతి విదులైయున్నారని విని నీకొరకై యెంతో యెదురు చూచుచుంటి.

శా. నిన్నుం మెచ్చరునీతిపారగరిమన్ నీతోడిదైత్యార్భకుల్
కన్నారన్నియుఁజెప్పనేర్తురుగదా గ్రంథార్థముల్ దక్షులై
అన్నా యెన్నఁడు నీవునీతిమతి వొందంచున్ మహావాంఛతో
నున్నాడన్ననుఁగన్నతండ్రిభవదీ యోత్కర్షముం జూపవే.

కుమారా! శాస్త్రములలో సారముఁ బడసితివంటివే? ఏది నీసారము?

ప్రహ్లాద—

కం. శారీర కాంతి విజిత మసారము
భక్తావనైకచాతుర్య దయా
సారమఖిలభీకరభుజసారము
హారితత్వమొక టెసారముతండ్రీ.

హిరణ్య—(ఆశ్చర్యమునభినయించి) అయ్యా! కుమారకా ఇదియేమిచదువు? ఏమి సారము! ఆ దురాత్ముఁడగు హరిని యేల స్మరించెదవు?

శా. నాకుం జూడఁగఁజోద్యమయ్యెడిఁగదా నాతండ్రియీబుద్ధి తా
నీకుం లోపలఁదోఁచెనో పరులుదుర్నీతుల్ ప్రశంసించిరో
యేకాంతంబున భార్గవుల్ పలికిరో యీదానవశ్రేణికిన్
వైకుంఠుండుకృతాపరాధుఁ డతనిన్ వర్ణింప నీకేటికిన్

ప్రహ్లాద—అయ్యా! అదియంతయు దైవాయత్తము. మాధవ మనోహరచరణములపై భక్తిమై నెలకొనియున్న మానసము దేవాంతర ప్రసక్తికిఁ బూనునే?

సీ. మందారమకరంద మాధుర్యమునదేలు
మధుపంబుబోవునే మదనములకు
నిర్మలమందాకినీ వీచికలదూఁగు
రాయంచ జనునె తరంగిణులకు

లలితరసాలపల్లవఖాదియై చొక్కు
కోయిలసేరునే కుటజములకు
పూర్ణేందుచంద్రికా స్ఫురితచకోరకం
బరుగునే సాంద్రనీహారములకు

తే. గీ. నంబుజోదర దివ్యపాదారవింద
చింతనామృత పానవిశేషమత్త
చిత్తమేరీతి నితరులఁజేర నేర్చు
వినుతసద్గుణశీల, యోదనుజపాల.

హిరణ్య — శుక్రకుమారులారా! ఇదియా మీరు చెప్పినచదువు?

చ. పటుతరనీతిశాస్త్రచయపారగుజేసెదనంచు బాలునీ
వటుగొనిపోయి వానికి ననర్హములైన విరోధిశాస్త్రముల్
గుటిలతఁ జెప్పినాడవు భృగుప్రవరుండవటంచునమ్మితిన్
గటకట బ్రాహ్మణాకృతివిగాక యథార్థపుబ్రాహ్మణుండవే

చండుడు — (చేతుల జోడించి).

ఉ. తప్పులులేవుమావలన దానవనాథ విరోధిశాస్త్రముల్
జెప్పము కూరిరులై పరులు జెప్పరు నీచరణంబులాన సు
మ్మెప్పుడు నీకుమారునకు నిత్యము నైజమనీష యెవ్వరున్
జెప్పెడిపాటిగాదు ప్రతిచింతఁ దలంపుము మాటలేటికిన్

అమ — కం. మిత్రలము పురోహితులము
పాత్రులమే మదియుగాక భార్గవులమునీ
పుత్రునికిటువలెఁ జెప్పఁగ
శత్రులమే మేముదైత్యచంద్రానీకున్.

ప్రహ్లాద — అయ్యా! వారినేల కోపగించెదరు? పూర్వజన్మసుకృత పరిపాకమునఁగాక హరిపూజా పుణ్యము లభించునా? అది యొకరుచెప్పిన వచ్చునా?

ఉ. అచ్చపుంజీకటింబడి గృహవ్రతులై విషయప్రసక్తులై
చచ్చుచుం బుట్టుచుంన్ మరలం జర్విత చర్వణులైనవారికిన్
జెచ్చెరం బుట్టునే పరులు సెప్పిననైన నిజేచ్ఛనైననే
మిచ్చిననైనం గానలకు నేగిననైన హరిప్రబోధముల్ .

హిరణ్య—దురాత్మా! నీవింకొకసారి వానిపేరెత్తిన నినుంజించివైచెద.

ప్రహ్లాద—తండ్రీ! ఆపేరెత్తవలయునన్న నాయత్నమా? ఎత్తకుండుటకు నాకుసాధ్యమా?

తే గీ. అయ్యవినవయ్య నాహృదయంబునందె
కాదునీయందు సకలలోకములయందు
నుండివిష్ణుండె యీయాప్రయోజనములం
దానెకావించునొకండె స్వతంత్రుడగుచు.

హిరణ్య—కులనాశకా! నీకింతకావరమా? (అని కత్తినెత్తి ప్రహ్లాదుని గొట్టబోవ).

అనుబంధము 19.

లీలా—(చేతులుపట్టుకొని) నాథా! నీవు, కోపగించుట కీబాలుం డెంతటివాడు!
పిచ్చుకపై బ్రహ్మాస్త్రమన్న విధానమగునుగదా?

చండ—మహాప్రభువా! క్రోధముజ్జగింపుము.

కం. "నీపాపనిం జదివింతుము
నీపాదములాననింక నిపుణతతోడన్
గోపింతుము దండింతుము
కోపింపకుమయ్య దనుజకుంజరపటిమన్

హిరణ్య—ఇంకచాలింపుడు. మీచదువులింకేమియు వలదు వెడలిపొండు.

చండ
అమర్క } చిత్తము. (నిష్క్ర-9)

హిరణ్య—బాలకా! నీవీదుష్టమతము మానదువా లేదా?

సీ. "అస్మదీయంబగునా ద్వేషమునంగాని
మిక్కిలిరవిమింట మెఱయ వెఱచు
నన్నికాలములందు ననుకూలుండై కాని
విచ్చలవిడిగాలివీవ వెఱచు

ష్మత్ప్రతాపానలమందీ కృతాబ్ధియై
విద్వేషమున నగ్ని వెలుఁగ వెఱచు
నతితీక్ష్ణమైన నాయాజ్ఞనుల్లఘించి
శమనుండుప్రాణుల్ల జంపవెఱచు
తే. గీ. నింద్రుఁడాదల నాత్రమోలనెత్తి వెఱచు
నమరకిన్నర గంధర్వయక్షవిహగ
నాగవిద్యాధరావలి నాకువెఱచు
నేలవెఱవవు పలువ నీకెవరుదిక్కు".

హిరణ్య—ఎవఁడున్నాఁడురా నీకుదిక్కు?

ప్రహ్లాద—అయ్యా! నీవిట్లుడుగ నేనేమని వచింతు?

తే. గీ. దిక్కెవ్వఁడు దుర్బలురకు
దిక్కెవ్వఁడునీకునాకుఁ ద్రిదిశాదులకున్
దిక్కెవ్వఁడు భూజనులకు
దిక్కెవ్వఁడు అతఁడుహరియే దిక్కగుతండ్రీ.

హిరణ్య—ఇంతయ్యు నీదుష్టమతము మానవా? తరుణీ! యింక నేను సహింపజాలను. కొడుకగుఁగాక, ఎవ్వఁడైన నగునేగాక నావిరోధిపక్ష మవలంబించువాని మన నివ్వను. ఒక గడియ వీనికవకాశమిచ్చితి. కొడుకే నీకుఁగావలయునన్నఁ జక్కగ నుపదేశ మొనర్చి దుష్టమార్గమునుండి త్రిప్పుము.

అనుబంధము 20.

బ్రతికియే యుండవలయునని వీడిఁచ్చయించునేని వీఁడును దుర్బుద్ధివీడువాఁడు. నేఁనిదె మరలివచ్చెద. (నిష్క్రమి.)

లీలా—అనుగుఁపట్టి! చూచితివా నీజనకుడెంత కనలియున్నాఁడు? ఏల యాతనికిఁ గ్రోధము జనించుభంగినాచరించెదవు? జనకాజ్ఞాయవశ్యము పాలింపఁదగినదికదా? కుమారా! తండ్రిని తిరస్కరించుట పాడిగాదు. అతఁడు దుష్టమార్గమన్నదానిని నీవేలవిడువరాదు!

ప్రహ్లాద—అమ్మా! లోకరక్షకుని జగదీశుని రమావల్లభుని స్తుతియొనర్చుట దుష్టకార్యమా!

లీలా—అయ్యా! దుష్టకార్యముకాదనియే యనుకొనుము. తండ్రికొరకై నదిమాన వచ్చుగదా?

ప్రహ్లాద—సత్యమే? నాయట్టి బాలుని మనసునకు సయితము తరుణోపాయము గలిగించు సత్కార్యము దుష్కార్యమన్నఁ దండ్రియైన నేమి, అది వినవచ్చునా? ఇందున పిత్రాజ్ఞోల్లంఘన పాపము గలుగునా?

లీలా—అన్నా! పోనిమ్ము! నీవు సత్కార్యమేయని యంటివిగదా? దాని విడువకున్న మానె నీమనసున నీవు నుతించుకొనుము. వెలికిఁజెప్పి తండ్రిమనసునకేల యసంతృప్తి గలిగింపవలయు?

ప్రహ్లాద—అమ్మా! నాకేమిభయము? ఆశ్రీవల్లభుని పాదసేవ మనోవాక్కర్మములనే నొనర్పుచుండ మనసునఁదాచనేల?

లీలా—అయ్యో! కుమారా! నీతండ్రి నినుశిక్షింతు సంహరింతునని చెప్పలేదా? అట్టి క్రోధమునకేల యవకాశమీవలయు?

ప్రహ్లాద—అమ్మగో! నీవాడునది భ్రాంతిగదా? ఈలోకమున ఒకరినొకరు శిక్షించువారున్నారా? అన్ని శిక్షలకు మాధవుడేకదాకర్త? అతని యాజ్ఞలేక నొకరి నొకరు శిక్షించువారలా?

లీలా—పుత్రా! నీకేమి గుణము పట్టువడియె? ఈయాడునకే నీకుఁగల దైవభక్తికి సంతసింపవలయుటమాని, దానికి కాఁగల ఫలమునకై దుఃఖింపవలసి వచ్చెగదా? మాయన్నా! విడువుమీమతము.

అనుబంధము 21.

నీజనకుఁడు జగమునంతయు గెలిచి స్వాధీనమందుఁచుకొని జగతీశుఁడును జగదీశుఁడును నతడేయై యున్నాఁడు. అతని యెదుట ప్రత్యుత్తరమిచ్చి యొకఁడు బ్రతుకఁగలడా? ఆతని కొకరడ్డము రాఁగలవారలా? పట్టీ! నామాటవినుము. ఎవరికొఱకు గాకున్న, నిన్నొక రంగుళమునఁ జెనకుటఁజూడఁజాలని నాకొఱకైన నీపట్టుమానుము.

ప్రహ్లాద—తల్లీ! ఈమాటననుము. బ్రదుకఁదెరువుపదేశింపఁగలనీవు నాకిట్లుపదేశము సేయుఁజనునే? నీవేమైన నొనర్పుమనుము, శిరసావహించి యొనర్చెద. హరిభజన మానుటమాత్రము నాచేతఁగానిపని. నీకునమస్కరింతు. నను మన్నింపుము.

(అని కాళ్ళఁబడును)

[పునః ప్రవేశము: హిరణ్యకశిపుఁడు.]

హిరణ్య—ప్రియా! ఈకుమారుఁడు తనదుర్బుద్ధి వదలినట్లున్నదే? నిను మన్నింపఁగోరినట్లున్నదే? ఇప్పుడు సంతసించితిని. (ప్రహ్లాదునెత్తుకొని ముద్దాడి) కుమారా! నీవు మాయన్నవుగా? నిన్నెంతెంతో శిక్షింపవలయునని యెంచియుంటినే? నీయసువుల హరింపఁదలఁచి యుంటినే? కుమారా! ఇంకఁ జేయవుగా హరిభజనము?

ప్రహ్లాద—అయ్యా! ఆ భజన మానుట నాకు సాధ్యమా? నా శరీరముతోఁ బుట్టినదికదా నాకా విష్ణుభక్తి? నీవు గొప్పవాఁడవు. జగమునంతయు స్వాధీనమందుంచుకొన్న వాఁడవు. నాకు తండ్రివి. పూజనీయుఁడవు. నీమాట జవదాటక నే జరుపఁగోరుదు వేని హరిభజనము మాత్రము మానమనకుము.

హిరణ్య—ఓరీ దురాత్మా? ఐన నీ దుర్బుద్ధి మానవా? చూడుము. మగల నేద్రిప్పువాఁడను గాను. కొడుకని చూచువాఁడను గాను. చంపింతునంటినా చంపింపకఁ దప్పను. ఇంకా భజన మనోవాక్కాయముల మానితినని నాచరణము లంటుము. కాకున్న నీవు చచ్చితి వనుకొనుము.

ప్రహ్లాద—అయ్యా! ననుఁ జంపించితివా మేలాయె. అందుకెట్లయిన నోర్చుకొందుగాక, రమావల్లభు భజనమాత్రము నీ వేమన్నను మానను. ఆ కంజాక్షునకు నమస్కరింపని శరీర మొక్క శరీరమా? గాలినించిన తోలుతిత్తి యగుఁగదా! ఆ వనజలోచను నుతింపని నోరొక్క నోరా? ఇంత వాయించిన డమడమ వాగువాద్యమగుఁగదా? ఆ శ్రీహరిని పూజించని చేతులొక్క చేతులా? కట్టెగతి కెలుకదా! రమారమణుని చూడని కన్నులు కన్నులనవలయునా? దేహమను గోడయందుంచిన చేరుగఁడ్లనవలయుఁగాక.

సీ. కంజాక్షునకుఁ గాని కాయంబు కాయమే

పవనగుంఫితచర్మభస్త్రిగాక
వైకుంఠుఁ బొగడని వదనంబు వదనమే
ఢమఢమధ్వనితోడి ఢక్కగాక
హరిపూజనము లేని హస్తంబు హస్తమే
తరుశాఖనిర్మిత దర్విగాక
కమలేశుఁ జూడని కన్నులు కన్నులే
తనుకుడ్యజాలరంధ్రములు గాక
తే. గీ. చక్రిచింత లేని జన్మంబు జన్మమే
తరళసలిల బుద్బుదంబుగాక
విష్ణుభక్తి లేని విబుధుండు విబుధుఁడే
పాదయుగముతోడి పశువుగాక ॥

హిరణ్య—దురాత్మా! మూయుమిఁక నోరు. ఇంత కావరమా? నాకెదురుగ మాట లాడెదవా. అయిన నీ వా పాపాత్ముని స్తోత్రము చేయుట మానవు మాటికి మాటికి వచించెద. వదలవా? వదలవా? వదలవా?

అనుబంధము 22.

నిను విక్రమముగా సంహరింతు. న్యాయానసంహరింతు.

ప్రహ్లాద—అయ్యో! ఏలయీమాటలు? లోకములనెల్ల పుట్టింపఁ, బెంప, సంహరింప నైకుంఠుఁడొకఁడు కర్తగాక నేనుసంహరించెదనని యొకరు చెప్పుటకుసాధ్యమా? చావురావలసినవేళ నెవరడ్డము వచ్చినను వచ్చును. రాఁగూడనివేళ నెందఱు సంహరింపనెంచినను రాదు.

హిరణ్య—అగును. వాగకుము. చెప్పుమొక కడమాట?

ప్రహ్లాద—ఇదియే నాకడమాట. త్రికాలములయందును త్రికరణములందును విష్ణుచింతనమే నాతరుణోపాయము.

హిరణ్య—కానిమ్ము, దురాత్మా! ఓరీసేవకా!

[ప్రవేశము: సేవకుఁడు]

నీవీక్షణమున యీపాపాత్ముని గొనిపోయి కాలసర్పాదిరాక్షసుల కొప్పగింపుము. వారితో నాయాజ్ఞవచింపుము. ఆపశ్చిమభాగమున దూరముననున్న యున్నతశైలము నకు వీనిగొనిపోయి శిఖరముననుండి క్రిందికిఁ బడునటుల దొరలింపనాజ్ఞయిచ్చితినని చెప్పుము. నానందనుఁడనియు, సుకుమారుఁడనియు దలంపకుము.

(అని ప్రహ్లాదునిఁ ద్రోయును).

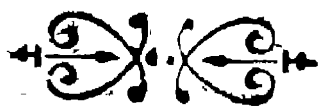
సేవకు—(ప్రహ్లాదుని నీడ్చుకొని నిష్క్రి).

లీలా—హా! నాథా! (అని చరణములపైఁబడును).

హిరణ్య—భామామణీ! ఇంక నాశక్తి మీఱినది. అట్టిదుష్టపుత్రుఁడుండుటకంటె, లేకుండుటే మేలు లెమ్ము లెమ్ము. (అని లేవనెత్తుచుండ).

(యవనిక దిగజారును.)

—॥ తృతీయాఙ్కము సమాప్తము ॥—

శ్రీ

ప్రహ్లాద నాటకము

చతుర్థాంకము - ప్రథమరంగము.

పర్వత భూమి.

[ప్ర: కాలనాథుఁడు, వజ్రదండుఁడు. ప్రహ్లాదునితోఁ బర్వతశిఖరమున].

కాలనాథ—ఓరీ! పితృద్రోహీ, ఇదే మాయాజ్ఞయైయున్నది ఎఱుఁగుదువుగదా? ఇప్పుడైనను నీవాదుష్టచింత మానెదవనిన మాటయిచ్చితివా జగదీశునొద్దకుఁబోయి క్షేమము మన్నింపవేఁడుకొందుము. ఏమందువు?

అనుబంధము 23.

ప్రహ్లాద—నేనేమందును. కృష్ణాయందును. నారాయణాయందును. కానిండు. మీయాజ్ఞ నిర్వహింపుఁడు.

కాల—(వజ్రదండునితో ఏకాంతమున) ఓరీ! వీనికి నిద్రవేళవచ్చినది. నిద్రపోయినప్పుడు చరుపాత మొనర్చిపోదము.

వజ్ర—అవును. అదియే మేలు.

ప్రహ్లాద—(పాటుపాడుచుఁ బండుకొనును).

అనుబంధము 24.

కాల—వజ్రదండా! నిద్రపోయినట్లున్నది. ఇంక మనపనిఁజేయుదమా?

వజ్ర—(ప్రహ్లాదునిఁజూచి) కాలనాథా! ఇంకను నిద్రపట్టినట్టులేదు. కొంచెముతాళుదము. (ఇరువురుకొంచెముసేపు నిలిచి ప్రహ్లాదునెత్తి యట్టెక్రింద వేయుదురు. శబ్దముతో ప్రహ్లాదుఁడు క్రిందబడును. ఒక ఘటికాలమున తెరక్రిందికివడి లేచును).

ప్రహ్లాద—(పాటుపాడుచు ముందటికి వచ్చును).

[ప్రవేశము: నారదుఁడు].

అనుబంధము 25.

నారద—భళీ! కుమారా! నీవు కృతార్థుండవు, ఆవిష్ణుననుగ్రహము నీకు పరిపూర్ణము గాఁగలదు. ఉన్నతశైల శిఖరమునుండి పాతమొనర్చియు నించుకైనఁ గందకుండ యున్నాఁడవే?

ప్రహ్లాద—మహాత్మా! నమస్కరించెద. నీవెవ్వరవో నెఱుఁగను. ఐన నీపీణాగానము వినగా, నీవును హరిభక్తశిఖామణివని తెలియవచ్చెఁగాని నీధ్వనిమాత్ర మెందో కలలో వినినట్లున్నది.

నారద—కుమారా! నేనారదుఁడను.

ప్రహ్లాద—ఆహా! నీవా నారదుఁడవు? (నమస్కరించి) సాధారణముగా మానవులకంటి కగోచరుఁడవైన నిన్నుఁగనుగొను మహాపుణ్యమెవరికి లభింపఁగలదు? మహాత్మా! నను ధన్యుఁజేయఁగదా నీవిందే తెంచుట.

నారద—కుమారా! నిన్నుఁగాంచుటచే నాకును ధన్యతసిద్ధించె. హరిభక్తులగు మము బోంట్లెల్లనీకు వెలుగుఁబట్టుటకైన నర్హులముకాఁజాలము. ఇదియంతయు నీపూర్వజన్మ సుకృతఫలము. ఎవరుమాన్పినను నీకా రమేశునిమీఁద భక్తి మానజాలదు. దృఢభావమున నీపతిని నమ్మితివా యేకీడును రాదు.

సీ. ఓబాలహరిభక్త యోగి నిన్నుఁజూడనా
స్వాంతంబునను నిండె సంతసంబు
బరికింపఁగాఁ బూర్వ భవపుణ్యఫలము న
గాకింత ఘనభక్తి గలుగఁగలదె
యీయీఁడున కెయున్న యీభక్తి యెవరెం
తమాన్పఁబూనిననైన మానఁగలదె
వైష్ణవాగ్రణులలో వరమణివై యీఁడులే
కున్నవాఁడవేయో కుమార
తే. గీ. వసుధ నను బోలు భక్తులెవ్వరుగాని
తెలియ నీప్రాభవమునకు దివియపట్టఁ
జాలువారెమె యెన్నిచందాలనైన
వేదహితపాదలోల ప్రహ్లాదబాల!!

నినుఁజూచుటకే నేవచ్చితి. ఇఁక నేఁబోయివచ్చెద.

ప్రహ్లాద—మునికులతిలకా! ఎంతప్రాణముపైవచ్చినను హరిభజనను మానని పుణ్యము నాకుఁగలదుగదా?

నారద—(ప్రహ్లాదునాలింగనముఁ జేసి) బాలభక్తాగ్రేసరా! నీవేమియు యోచింపకుము. ఈభక్తి నీకెన్నటికిని తప్పదు. ఎవరెంత కీడొనర్చినను నిన్నేమియు బాధింపఁజాలదు.

(యవనికపడును)

చతుర్థాఙ్కము-ద్వితీయరంగము.

హిరణ్యకశిపునగరు.

[లీలావతి మూర్ఛిల్లియుండుటను ప్రక్కన హిరణ్యకశిపుఁడు].

హిరణ్యా—తరుణీమణీ! ఏమిచింతించి యేమిప్రయోజనము? ఇది యత్నములేనిపని. ఊరక శోకము మానుము.

లీలా—నాథా! బాలుఁడనియైన నించుకంతయు కరుణింపకఁబోయితివే? ఎట్టిదుష్కృత మలవడినను సుతుని శిక్షింపవలయుఁ జక్కనిమార్గమునకుఁ దేవలయుఁగాక, చంపఁ బంపుదురే? అయ్యో! ఈ పజకు నాకుమారుఁడేమైయున్నాఁడో? వాని వియోగ దుఃఖము భరియించి నేమనఁగలనా?

సీ. రక్కసుల్బుడఁ ద్రోయ శిక్షింపరావె
మాతల్లి యనుచు నన్నాఁదలచెనేమొ
పైనుండి పడఁబోవుపడి దిక్కుఁ దోఁపక
యమ్మా యనుచు మజ్జాల నఱచెనేమొ
మిగులనేరము లేక తెగటార్పఁదండ్రి
బల్కాప్రియుండనుచు నాడికొనియెనేమొ
తండ్రిచంపఁగ బంపఁ దానడ్డపడదయ్యోఁ
దల్లియంచని తల్లడిల్లెనేమొ

తే. గీ. యెట్లులున్నవాఁడొ యేమాయెనాఁడొ నా
కకట వానిముద్దు మొగముఁజూచు
భాగ్యమింక లేదో పాపని నేనెందు
వెదకుదాననెట్లు బ్రతుకుదాన.

ప్రాణేశా! మన్నింపుము. నీసుతునిఁ బిలిపింపుము. నీకులాభరణమును.

హిరణ్యా—తన్వీ! ఇదియేమిభ్రాంతినీకు? వాఁడొకకొడుకని నీవు భావించెదవా? నందనవనమున విషవృక్షము పుట్టినట్లు బుట్టినాఁడే? యింతయుపిధేయుఁడై బ్రతికిన నాకీర్తియంతయు పాలిపోవదా?

[ప్రవేశము: కాలనాభుఁడు]

కాల—దేవా! మీయాజ్ఞతెఅంగున మీకొమారుని శైలశిఖరముపైకొనిపోయి యచ్చటుండి యావైపునున్న యగాధబిలమునఁ ద్రోసివచ్చితిమి.

హిరణ్య } హా! కుమారా! (యనిమూర్ఛిల్లుదురు).
లీలా }

అనుబంధము 26.

లీలా—అయ్యో! పుత్రా! ఈ యేడేండ్లుమాత్రము పెంచుటయే నాకుఫలమా? నీ కాపాడు హరిభజన మెట్లులవడియె? నీజనకునికి నీవేల శాత్రవుఁడవైతివి? అయ్యో! తనయా! అంతయెత్తునుండి నీవగాధకూపమునఁబడునప్పు డమ్మాయని నన్నేఁత తలఁచితివో? ఎట్లుభరించితివో. అయ్యయ్యో! నేనెట్లుసహింతును? నాథా! నీ కించుకైన కరుణలేదయ్యెనే? కన్నకుమారు వధింపఁబాల్పడితివే?

హిరణ్య—హా! కుమారా! నినుబాసి నేనెట్లుజీవింతు? ననుతిరస్కరించుబుద్ధి నీకేలకలిగె. ఏలయసురాత్మని స్మరించుట మానవైతివి. నీపాటల యర్థమునకుఁ గంటగించినను నీ ముద్దుపాటల మరల మరల వినగోరు యభిలాష జనించుచుండెనే. నేనింకెవ్వరి పాటల వినఁగలను? హా! పహ్లాదా (అనిగట్టిగ నఱచును).

(లోపలధ్వని "అయ్యా ఇదేవచ్చితి" నని)

హిరణ్య—తన్వీ! ఏమాశ్చర్యమిది? మనకుమారునిధ్వని విన్నట్లాయె? నాకేమైనను భ్రమయా! లేక నీకు నట్లేవినఁబడెనా?

లీలా—నాథా! నాకును నిక్కముగా వినఁబడియె.

(ప్రవేశము: ప్రహ్లాదుఁడు పాడుకొనుచు)

అనుబంధము 27.

లీలా—(పోయి గట్టిగా నాలింగనము చేసుకొనును)

హిరణ్య—(కొంతసేపు దిగ్భ్రమము నభినయించి తర్వాత పోయి ప్రహ్లాదునెత్తుకొని ముద్దాడి) నాతనుజా! మరల నాయొద్దకువచ్చితివా? ఇంక నీ దుర్వర్తము మానితివి గదా? అయ్యా! క్రూరాత్ముఁడనైన నేను నీకు శైలపాతశిక్ష విధించితినేయని నీ కాగ్రహము కలుగదుగదా? అయ్యా! నీవెట్లువచ్చితివి? ఆ కూపమునుండి యెట్లు తప్పించుకొంటివి? మహోన్నత స్థానమునుండి క్రిందఁబడుట కెట్లోర్చితివి? నీవేతప్పి వచ్చితివా లేక నాచారులేనినుఁద్రోయలేదా?

ప్రహ్లాద—అయ్యా! నీచారులు నన్ను కూపమునఁ ద్రోసెదమనిరి. ఎంతసేపుచూచినను ద్రోయరైరి. ఆ శైలశిఖరముపై నిద్రించితి. ఇంతకు కొంతముందు నిద్రనుండి లేచితి చూచెదకదా! ఎట్లో యాపర్వతముక్రిందికి వచ్చియుంటి. వారేత్రోసిరో, నేనే పడితినో నేనెఱుంగ? ఇట్లే వచ్చితి.

హిరణ్య — కుమారా! మిక్కిలి సంతసించితిని. నాభాగ్యవిశేషమునఁగదా నీవుమరలి వచ్చితివి ఇంకపోయినది పోవనిమ్ము. నీకుపట్టువడియున్న దుష్టమతము మానుము? ఆకలుషాత్ముని పేరింక నుడువకుము. నాతమ్ముని జంపిన పాపాత్ముఁడుగదా వాఁడు.

ప్రహ్లాద — జనకా! తననామస్మరణచే యల్లవారికలుషములు క్షాళనముసేయనున్న ప్రభావముగల యాయిందిరావల్లభుని నీవుకలుషాత్ముఁడంటివే! ఇందుకునేనెట్లోర్తును.

హిరణ్య — ఛీ-దురాత్మా! మరల నీమాటచెప్పుటకా నీవువచ్చితివి? కలుషమతులగు నాభటులు నేచెప్పినయాజ్ఞ నిర్వహింపక నినుశైలనుండిఁ బడఁద్రోయక స్వామిద్రోహమొనర్చియున్నారు కాబోలు? వారికిదగిన శిక్షయొసంగెద. అట్లుగాకున్న నీవు ప్రాణములతోనిటువచ్చియుందువా? ఓరీసేవకా!

[ప్ర: సేవకుఁడు.]

నీవీక్షణమునబోయి మంత్రిసత్తముని విచిత్రాత్మునిఁ దోడికొనిరమ్ము.

సేవక — చిత్తము.

హిరణ్య — లీలావతీ! చూచితివా యీదురాత్ముని కండక్రొవ్వు? ఇప్పుడువీఁడాడిన మాట యిఁకొక్కసారియాడిన నేవీనిఁజంపింపకవిడువను.

[పునః ప్రవేశము సేవకుఁడు.]

సేవక — దేవా! ఆచార్యులవారు విచ్చేసియున్నారు. మీమంత్రిసత్తముఁడు నిప్పుడే వచ్చెదనని నుడివె.

[ప్ర: శుక్రాచార్యుఁడు.]

శుక్ర — హిరణ్యకశిపూ! నీకుమారుని శైలమునుండి పడఁద్రోయించితివఁట. అదివిని నామనసు కళవళముఁజెందె. నీభటుఁడగు కాలనాభుఁడును నీకుమారుని శైలమునుండి యగాధకూపమునఁద్రోసినది నిక్కమనివచించె. నీతోమాటలాడవచ్చుచుండ దారిలో నీకుమారుఁడు బ్రతికివచ్చియున్నాఁడనితెలిసె. ఏమాశ్చర్యమిది?

హిరణ్య — బ్రతికివచ్చియున్నాఁడనియే దుఃఖించుచున్నాను. ఈకులనాశకుఁడు చచ్చియున్న నాకింత దుఃఖముండదుకదా? గురువర్యా! మీరును చూచితిరిగదా? చిన్నప్పటినుండి వీనికి హరిస్మరణయను దుర్మతమెట్లో పట్టువడియున్నది. ఎంతచెప్పినను ప్రాణములొప్పఁజెప్పునుగాక, నదిమాత్రము మాననడనుచున్నాఁడు. ఎట్లైనవీఁడు చావవలసినవాఁడేయగు. ఏదోయొక్కవిధానమునఁ జంపించెద.

శుక్ర — కుమారా! బాలుని ప్రమంధజేయుటపాడియా? ఎట్టివిధానము పట్టువడినను, నెట్లో యొకమార్గమునఁ ద్రిప్పఁజూడవలయుఁగాక చంపునంత పగసాధింపఁగూడునా?

హిరణ్య—అయ్యో! గురూత్తమా నాకేమిపగయా? నీవెఱుంగవే? ఈరేడులోకముల నాయాజ్ఞ నిర్వహింపనివాఁడొకడున్నాఁడా? ఈబాలుని యహంకృతికి నేనోర్వఁగలనా? మీరెవ్వరైననుద్బోధించి వానిమతము విడిపించితిరా ధన్యుఁడనయ్యెదఁగదా?

శుక్ర—లీలావతీదేవీ! నీవైన నుద్బోధింపకఁబోయితివా?

లీలా—ఆచార్యసత్తమా! నేను నెంతెంతో బోధించితి. ఎట్లును త్రిప్పజాలకున్నాను. నాథుని యాగ్రహముజూడఁజాలకున్నాను. మీరైన నుద్బోధించి నానాథునియభీష్టముఁ జెల్లింతురా?

శుక్ర—చూడుమింకొకసారి వానికిఁజెప్పి?

హిరణ్య—గురువర్యా నేనొక కార్యమునకై పోవలయు. నామంత్రియు రాఁడయ్యె. ఇప్పుడేవచ్చెద. ఇంతలో నీకష్టాత్ముని దుష్టమతమునుండి వారింప నుద్బోధింపుఁడు.
(నిష్క్ర—౨).

లీల—(ప్రహ్లాదుని కౌగిలించి) అన్నా! నేనెన్నిమారులో వచించితినే. తండ్రిమనస్సునకు వెగటగుకార్యము జరుపవలదని వినకున్నావే. నేనేమి సేయుదును? అయ్యా! నీకంత భక్తియున్న వెలికిఁజెప్పికొనక మదిలోననే యుంచుకొమ్మని సహితముచెప్పితినే? కుమారా! నీవుపెద్దవాఁడవై యుక్తాయుక్త పరిజ్ఞానము గలిగినపిదప నీయిచ్చవచ్చినట్టులాచరింతువుగాక, ఇప్పుడుమాత్రము నామాటఁజెల్లుపుమా?

సీ. అన్నరో మదినెంత హరిభక్తియుండిన
నినుపార వెలికి రానీయకయ్య
తనుఁగాంచిపెంచిన తండ్రియాడినమాట
పాటింపకుండుట పాపమయ్య
తనమాటవినకున్నఁ దప్పకనీతండ్రి తెంపుమై
నినుఁజంపఁబంపునయ్య
విభుఁడైన తండ్రియే వెసఁ జంపఁబంపిన నాఁతులిం
కెవరునిన్బ్రోతురయ్య

తే. గీ. వంతలీవొందనెట్లు భరింతునయ్య
నీకుఁగీడైన నాకెంత శోకమయ్య
యీవుగాకనన్బ్రోచువారెవ్వరయ్య
లీలనామాటలిప్పుడాలింపుమయ్య.

అయ్యో! నీకు శైలపతన విధికలిగినందున కింతవఱకు నేనెంత దుఃఖించితినో, యా దైవమే ఎఱుఁగు. నా భాగ్యవిశేషమున నెట్లో తప్పివచ్చితివి. ఇంకనుడుగుమా నీయా చరణము? చిన్నికుమారా! నీజనకుఁడు పట్టినపట్టు సాధింపక మానఁడు. నీపతనిమాట వినకున్న నినుఁజంపక మానఁడు. నిష్కారణముగ మృతిగలిగించు కొందువేని దీని కెట్లోర్తును?

శుక్ర — చూచితివే బాలకా! నీతల్లిమాటలయందెంత యుక్తియున్నది. పుత్రతకుఫలము జనకవాక్య పరిపాలనమేకదా? నిరంకుశాధికారముగల నీజనకుఁడు నీవుమాటతప్పిన నోర్వఁడు. నినుసంహరింపక మానఁడు. ఊరక వాగ్దోషమున సంహరింపఁబడుట వివేకమతమగునా?

ప్రహ్లాద — గురువర్యా! మాతా! మీమాటలకు నేనచ్చెరువొందితి. సర్వధర్మములు తెలిసినవారలు మీరింతధర్మసూక్ష్మము నెఱుఁగకుందురా? చంపవలయునన్న, పాలింపవలయునన్న, నందుకు జగదీశుఁడగు శ్రీవల్లభుఁడు కర్తగాక నితరులకు సాధ్యమా? ఒకరినొకరు చంపువారలా? చంపనే చంపిరనుకొనుఁడు. అందుకేల యోచింపవలయు? శరీరముధరించి పుట్టిన మానవునికి చావెంతనిక్కువమో బ్రతుకంతనిక్కము కాదుగదా? చావు తప్పనిది. స్థిరమైనది. బ్రతుకు సంశయమైనది. అస్థిరమైనది. ఇట్లుండఁజావునకు వెనుదీయవలయునా? నూరేడులకు చచ్చువాఁడు నిప్పుడే చచ్చెదఁగాక. భవతారకమై, యానందజనకమై, యప్రతిమానమైయున్న, శ్రీహరిస్మరణ నేమానుదునా? ఇంక నాకు జెప్పకుఁడు. ఇది కానిపని. బ్రతికియున్నను హరినన్నురక్షించువాఁడు. చచ్చిన నతఁడే ననురమ్మనువాఁడు. మానను. మానను. అదిగో! ఆశ్రీహరి దివ్యమంగళ విగ్రహము ఎందుబోయినను నాకన్నుల కగపడుటమానదు. ఆద! యాయిందిరావల్లభుఁ డందున్నవాఁడు. ఇందున్నవాఁడు. ఎందునునున్నవాఁడు.

శుక్ర — (స్వ) అహా! ఈకుమారునకెంతదృఢభక్తి. వీని తండ్రికెంతదృఢవైరము? చూడఁ జూడఁ బుత్రునకుతండ్రిమృత్యువో? తండ్రికిపుత్రుఁడే మృత్యువో? తెలియఁగ రాకున్నది.

[పునః ప్ర: హిరణ్యకశిపుఁడు]

హిరణ్య — ఆచార్యా! సతీమణీ! ఎంతవరకు వచ్చియున్నది?

శుక్ర — (స్వ) కంఠమువఱకు వచ్చియున్నది. తలయున్కలొక్కటియే తక్కువ.

హిరణ్య — ఏమి యూరకైతిరి? ఈదురాత్ముఁడు తనమతమును మానఁడా? ఆహా! మీమౌనమువలననే యెఱుఁగనయ్యె. విప్రజితూ!

[ప్రవే: దూరమున విప్రజిత్తు.]

విప్ర—మహాస్వామీ !

హిరణ్య—మంత్రీంద్రా ! నే జెప్పితిఁగదా యీకుమారుని పాపపుపట్టుదల ? వీని నింక జంపుటకై యెవరినైన నేర్పఱుపుము. మండుచున్న యగ్నిలో వైచి చంపుమనుము. సముద్రమునముంచి గుండ్లపై నెత్తుమనుము. కాలవ్యాళముల రప్పించి కఱపించి చంపుమనుము. కొఱతకు వేసి గాలమున కెక్కించి తలఁ దఱికించి ఏనుగులచే ద్రొక్కించి రాళ్లు రువ్వించి, యేవిధానముననైన సంహరించి యా సంతోషవార్త నాకెఱిఁగించి, నాతో బహుమతిఁ గైకొనుమనుము. కొనిపొమ్మీ చండాలుని ? (కాలదన్నును)

అనుబంధము 28.

శుక్ర—దైతేయచంద్రా ! నామాట యించుక పాటింపుము. నాకుమారులిద్దఱును వానిఁ బఠింపించి యున్నారుగదా ? నేనొక్కింత విద్యఁ గఱపెద. తప్పక బుద్ధిమంతునిఁగాఁ జేసెద. నెలదినములలో నీయొద్దకు రప్పించి యిప్పటి ప్రహ్లాదునికిని యప్పటి ప్రహ్లాదునికిని గల భేదము నీవే యెఱుంగునట్లొనర్చెద. ఇప్పటికి కోపము సంహరింపుము.

హిరణ్య—గురుపుంగవా ! నీమాటకు మాఱాడువాఁడనా ? ఎట్లయిన వీనిబుద్ధి ద్రిప్పిన నాకత్యంత సంతోషము జనించుఁగదా ? అవశ్యము కొనిపొమ్ము. విప్రజిత్తూ ! మా యాచార్యుఁడు తానింత ప్రయత్నముఁ జేసెదనని వచియించియున్నాఁడు. నెలదినముల గడువు కోరియున్నాఁడు. ఇదియే మాట. ఇంకొకసారి నాయొద్దకీకుమారునిఁ దేవలయునన్నఁ బరిత్యక్తహరిస్మరణునిఁగాఁ దేవలయు, లేదా సంహరింపవలయు. ఇంకొకసారి యాజ్ఞ వలదు. గురుపుత్రులవారియింట వీడెట్లు నడచుకొనుటయు విచారించుచుండుము. వీనిబుద్ధి తిరుగకపోయెనా, నేఁ జెప్పినవిధానము లన్నింటొక్కొకసారియడంగక యే చంపబంపుము. శైలపాతపావకర్షియు బ్రదికివచ్చిన యీదుర్మార్గుఁ డింకెట్లు తప్పించుకొనునో చూచెద ? (శుక్ర-ప్రహ్లాద—నిష్క్రాంతి)

లీలా—స్వామీ ! నేను హతభాగ్యురాలను. ఇట్టికుమారునిఁ గనియు వాడు లేకుండనొనర్పఁ గొనువిధి ఘటింపనున్నది. వాఁడు వానిమతము నించుకైనను ద్రిప్పఁడని నాకు దోఁచుచున్నది. అయ్యో ! పరమాద్భుతసుధీసమపేతుఁడగు నాముద్దుకుమారుఁడు నాకు లేకుండెడుగా ? నీవైనఁ గరుణించి వానియిచ్చపోవున వానిఁ బోనివ్వరాదా ?

హిరణ్య—మానవతీమణీ ! ఇది సరియైనమార్గముగునా. నాకొడుకువలననే నాకిట్టి తిరస్కారముగల్గఁగూడునా ? చూచినవారేమందురు ? తనకొడుకు నేయాజ్ఞలో నుంచుకొనఁజాలనివాని యాజ్ఞ నింకెవరు నిర్వహింతురు ? అదిగాక నాకాజన్మశత్రువగు వాని నాయెదుటనే ప్రశంసించుచుండఁ జూచి నేనోర్వఁగలనా ?

శా. అంగవ్రాతములోఁ జికిత్సకుఁడు దుష్టాంగంబు ఖండించి శే
షాంగశ్రేణికి రక్షసేయు క్రియ నా యాజ్ఞన్ గులద్రోహి దు
ష్టుం గుర్ కేశవపక్షపాతి నధముర్ జంపించి వీరవ్రతో
త్తుంగఖ్యాతిఁ జరించెదన్ గులము నిర్దోషంబుగావించెదన్

(లీలావతి దుఃఖముతో నిష్క్ర.)

సేవక—దైతేయచంద్రా! నారదఋషులు వచ్చియున్నారు.

అనుబంధము 29.

(హిరణ్యకశిపుఁడు లేచిపోయి నారదఋషినిఁ బిలుచుకొనివచ్చి నమస్కరించి కూర్చుండఁజేయును).

నారద—హిరణ్యకశిపూ! ఏమి మిక్కిలిచింతతో నున్నట్లున్నది?

హిరణ్య—సంయమీంద్రా! నేనేమనివచింతును? నీయట్టివాఁడు సహితము చిరకాలము నుండియున్న నారాయణ స్మరణమాని నాపైఁగల యభిమానమున నాస్మరణచేయు చుందువే! ఇట్లుండ నాకొడుకునకు నెవరుగఱపియున్నారో నారాయణస్మరణ వ్యాధిజనియించియున్నది. ఎంతచెప్పినను నెవరుచెప్పినను వినఁడు. అయ్యో! నారదా! అమరాత్ముఁడగు నింద్రుఁడు నాసతీమణినిఁ జెఱపట్టుకొనిపోవుచుండ నీవువిడిపించి నాకెంతయు నపకారమొనర్చితివి. నాసతికిఁ గలిగిన శిశువుబుట్టినవెంటనే ఖండించు నుద్దేశమున చెఱపట్టితినని వాఁడు నీతోఁ జెప్పడా? అట్లే ఖండించినయెడల నున్న నాకెంతో సంతోషముండెడి. నాకున్న పీడ వీడుచుండెడిఁగదా?

నారద—అట్లనా? నీకంత దుస్సాధ్యముగానున్నడా? చిన్నిపాపడు వాడునిన్నంత తిరస్కరించువాఁడా? నాకాశ్చర్యముజనించె. అట్టివానిమాత్రము మననీయరాదు. మననిచ్చిన నీయశమునకే కళంకము పెట్టినట్లగు. నీతమ్ముని జంపిన మహావిరోధిని నీచిన్నబాలుఁడు నీయెదుటనే నుతించునది వినియోర్చుటకు సాధ్యమగునా? అట్టి యహంకార బుద్ధిమాత్రము పెరుగనియ్యరాదు. తుదకువాఁడుపోయిన నేమి మీరిఱువురుఁ జల్లగనున్న, నెందఱట్టి కుమారులు గల్గరు?

హిరణ్య—శబాస్. నారదా! నీవు నిష్పక్షపాతివి. నీకున్నగుణము మఱియొక్కరికిఁ గలుగదు. నారదా! భోజనమునకు వేళయాయె. దయచేయుఁడు. (నిష్క్ర.)

నారద—"గోవింద దామోదర" పాటపాడుచు—(నిష్క్ర.)

చతుర్థాంకము-తృతీయరంగము.

పాఠశాల.

[ప్ర: బాలురు, ప్రహ్లాదుఁడు, శుక్రుఁడు, చండుఁడు, అమర్కుఁడు]

శుక్ర—ప్రహ్లాదకుమారా! మీతండ్రితో నేఁజేసియున్న నెలదినములగడువు మీఱఁ జొచ్చె. ఈనెలదినములు నుత్తమోత్తములగు పాఠముల నీకుగ్గడించితి. వానియర్థము మఱవవుగదా? రే.పు నీతండ్రియొద్దకుఁ బోవుదమా?

ప్రహ్లాద—అవశ్యకముగాఁ బోవుదము.

శుక్ర—ఇప్పుడు బుద్ధిమంతుఁడవు. పోయినప్పుడు నేఁజెప్పిన పాఠములనుమాత్రమువల్లించి మీతండ్రికోపగలుగు విషయమెన్నఁటికి నుగ్గడింపకుము. ఈదినము సంతోషపూర్వకముగా మాయింట పండుగఁ గావింపబడియున్నది. చక్కఁగ భోజనమొనర్చి, రేపు మీయయ్యయొద్దకుఁ బోవుదము. బాలకులారా! మీరెల్లరు నేఁడుమాయింటనే భుజింపవలయు. మేముస్నానమునకు వెడలెదము. మీరింకెంతసేపు మీపాఠముల వల్లించిపోయి స్నానమొనర్చిరండు. (శుక్ర, చండ. అమర్క నిష్క్రమి)

1వ బాలకుఁడు—ప్రహ్లాదా! ఏమి మనయాచార్యులవారేమేమో చెప్పుచున్నారే? ఎల్లశాస్త్రముల చెప్పుటకుముందే నేర్చుకొను నీకు వారింతచెప్పవలయునా?

ప్రహ్లాద—బాలకులారా! ఏమో మనగురుఁడుచెప్పుచున్నాఁడని నేనూఁకొట్టెదగాక, మాగురువులవారు చెప్పుమార్గము ఋజుమార్గము కానేకాదు.

2వ బాలకుఁడు—అట్లనా! ఏమిచిత్రము వింటిమి! అదిఋజుమార్గముఁగాకున్న నింకేది ఋజుమార్గము! అదినీకెట్లుదెలిసె! ఏదీ ఏదీ నీనోటనింత వినఁగోరెదము!

ప్రహ్లాద—ఇట్లనఁగూఁడదు. మీరును యోచింపుఁడు. మనప్రాయపు బాలురీ నెలదినములలో నెందఱో గతించిరికదా! వారేలగతింపవలయు! మనమేలజీవించియుండవలయు! వారి శరీరము లెక్కడబోయె! అవి మొదట వారికెట్లుకలిగియుండె! ఇవి ఇంచుకయోచింతురేని కర్మానుగుణముననఁగాక దీని కింకొక కారణముండునే! శరీరమువలన ప్రయోజనముండునే యన్న, నొక్కింత ప్రాణముపోయిన వెంటనే కుళ్లి దుర్గంధముపుట్టి పురుగులుపడి నశింపదా! దానిఁగాల్చెదరు, పూడ్చెదరు, పక్షిసంఘమున కాహారముగా నొనర్చెదరు. కావున శరీరము ముఖ్యముకాదుగదా! ఆశరీరములోనున్న యింకొక పదార్థముగదా దానిస్వాధీనమందుంచుకొని యుండునది. ఆపదార్థమేది! అదియే జీవుఁడు-ఆత్మ-యని మనచెవులవింటిము. పదార్థముల మనలఁజూచుకన్నుము.

కన్నులుచూచునా! చెవులువినునా; జీవాత్మకదా కన్నుల మార్గమునఁజూచుట చెవులమార్గమున వినుట! జీవాత్మలేని శరీరము నిలువఁజాలదుగాని, శరీరములేని జీవాత్మ నాశనమొందదు. అట్లునాశనమొందకున్న నెక్కడఁబోవును! పుణ్యపాపముల ఫలమనుభవించి వెంటవచ్చిన కర్మకొలది మరల శరీరాంతముఁగ్రహించును, అదియేపుట్టుక. అందునకొన్నాళ్ళుండి మరల నశించును. ఇట్లేపుట్టుచు-చచ్చుచు. చచ్చుచు-పుట్టుచు నెడతెగకుండును. ఆజీవాత్మ మరల పుట్టకుండుటకు నుపాయము లేదా! అదియేతరుణోపాయము. అదిదేనివలన లభించును? ఊరకశాస్త్రములవలనఁ బ్రయోజనమేమి "వర్ధచ్ఛేదనపూర్వయోః" అని చదివితిమిగదా! ఆధాతువలన నెన్ని శబ్దములు బుట్టిన మనకేమి ప్రయోజనము కలుగు? అట్టిచదువులెన్ని చదివిన నాత్మతారకములుగావు. మననారు గృహస్తమార్గము నవలంబించి సంసారక్లేశములజిక్కి చచ్చుచు పుట్టుచు, పుట్టుచు చచ్చుచు, నెన్నిజన్మములెత్తినను బంధముల్ల మానఁజాలకున్నారు. తల్లియని, తండ్రియనిఁ కొడుకని బిడ్డయని యూరక వ్యామోహమున మడియుచున్నారు. ఈజన్మమునఁ దండ్రియైన పూర్వజన్మమున రాఁగలజన్మమున నాతడెవరు? ఇది వివేకమార్గముకాదు.

గీ॥ దీనశుభములేదు దివ్యకీర్తియు లేదు
జగతిఁబుట్టిపుట్టి చచ్చిచచ్చి
పొరలనేల నెందుపుట్టనిచావని
త్రోవవెదకికొనుట దొడ్డబుద్ధి.

1వ బాలక— అయ్యా! నీవుచెప్పిన మార్గము వినినంతనే సన్మార్గమనిపించె. అయిన మనకెల్లరకు తరణోపాయమేదికలదు?

ప్రహ్లాద—కలవు, మార్గములెన్నియోకలవు. తెలియక యాచరింపని వారలట్లుండ తెలిసి యాచరింపనివారి సంఖ్యయే యీలోకమున నెండు. అవిచెప్పువారుకలుగుటదుర్లభము. చెప్పినఁ జెప్పుదురుగాక వారేయాత్రోవఁద్రొక్కరు. ఇట్లేప్రపంచమంతయు రాగమయమై జనులు భవబంధములు బాయఁజాలక సంసారక్లేశములమునిఁగి తేలుచుందురు. ఒక వేళమార్గము చూపిన దాని ననుసరించువారు లభించుట పరమదుర్లభము. మీకామార్గముజూపిన మీరొప్పుకొందురా? ఆచరింతురా?.

2వ బాలక—అయ్యా! నీవు పుట్టిననాఁటినుండి మహామహుడవని పేరొందినవాఁడవు. చక్రవర్తికుమారుఁడవు. శైలపతన మొనరించియుండినను, బ్రతికివచ్చిన మహాపురుషుడవు. నీమాట మేముద్రోయుదుమా!

ప్రహ్లాద—అట్లయిన వినుఁడు. సంసారమనునది గొప్పసముద్రము. మమ్మునెల్లఁ ముంచునది. అందుమునిగితిమా, లోపల చిమ్మచీకటి. కన్నులు గానరావు. వెలుతురు తెలియదు. జలజంతువులెన్నియో మ్రింగుటకు కాచుకొనియుండును. వాని మీఁదఁజాలను. కన్నులు మూసుకొనియే వాని నోటఁబడవలయు. సుఖములేనేలేదు. బ్రతికినన్నాళ్లు దుఃఖమే. అదిమనము పరిగ్రహింపవచ్చునా!

బాలకులు—కూడదు, కూడదు, మనకు సంసారము వలదు.

ప్రహ్లాద—అట్లయిన వినుఁడు. దీనినుండితరింపవలయునన్న మనకొక్కటేసాధనము తారకుడునొక్కడే. అతఁడు తననామస్మరణ సేసి తన్నుభక్తితోఁ బూజించువారికి సంసృతి క్లేశములు దప్పించును. అతఁడుతప్ప రక్షకుఁడింక లేఁడు.

బాలకులు—ఎవఁడతఁడు. ఎవఁడతఁడు! అతనిస్మరింతము. భజింతము. ఉపాసింతము.

ప్రహ్లాద—అయిన వినుఁడు. అతఁడు వైకుంఠలోకమునయుండువాఁడు. ఆదిమధ్యాంతము తెలియఁగనివాఁడు. భక్తులపాలిటిచింతామణి. నారాయణుఁడు. అతని కరుణవడయవలయునన్న నేండ్లకొలఁదిఁ బూజిరేపఁబనిలేదు. కాయము శుష్కింపఁదపముసేయ బనిలేదు. భక్తిమై నతని నామముస్మరించి భజించినచాలును. అతఁడు జగద్వ్యాప్తుఁడు. కేశవాదినామము లెన్నియోగలవాఁడు. అతనిభజించిన మనము భవబంధములు వీడును.

అనుబంధము 30.

బాలకులు—అయినఁ బ్రారంభింతము. ఎట్లుభజింపవలయునో యెఱిగించి మాకుమార్గదర్శివికమ్ము.

ప్రహ్లాద—(లెండు అని బాలకులందరితో నిలువఁబడి భజనము సేయును).

అనుబంధము 31.

[పునః ప్రవేశము : శుక్రాచార్యులు.]

శుక్ర—(బాలకులఁబిలిచి) బాలకులారా! ఏమిమీయాగడము! మీపాఠములమాని యిట్లేల యెగురులాడెదరు!

1వ బాలక—అయ్యా! ఇవియే మీపుస్తకములు. ఈపాఠములు మాకువలదు. ఇవిమీకే కైకొనుఁడు. మాయాచార్యుఁడు ప్రహ్లాదుఁడు. మాకుతరుణోపాయము గలిగించియున్నాఁడు. దానిఁజూచుకొందుము.

2వ బాలక—అయ్యా! ఇన్ని సంవత్సరములనుండి మాకెన్నియో పాఠములఁజెప్పితిరే. ఈనాఁడు మేము నేర్చినపాఠములొక నాఁడైనఁ జెప్పకపోయితిరే? సంసారసముద్రమున ముంచెడిపాఠములే చెప్పుచువచ్చితిరే! (అని పుస్తకములఁ బారవేయుదురు).

3వ బాలక—కానిరా. ఊరకేల యాలస్యముచేసెదరు? మనసారఁగ లొప్పఁజెప్పె దము. (అని యందఱు భజనచేయుచు నెగురులాడెదరు).

శుక్ర—ప్రహ్లాదా! ఇదియా మాకిచ్చు గురుదక్షిణ? "తాఁజెడ్డకోతి వనమెల్ల జెరచె" నన్నట్లుచేసితివే. పోదము రమ్ము నీతండ్రియొద్దకు. నీదురుద్యోగమునకు ఫలముఁ గందువుగాక. (నిష్క్రమి).

చతుర్థాఙ్కము-చతుర్థరంగము.

సముద్రము.

[ప్రవేశము: ప్రహ్లాదునిఁబట్టుకొని కాలనాభుఁడు వజ్రదంతుఁడు మొదలగువారు]

(ప్రహ్లాదుఁడు హరిభజనము సేయుచుండును)

అనుబంధము 32.

కాలనాభ—ఓరీ! దుర్మార్గబాలకుఁడా! ఇంక నీయాయువునుగిసె. ఇప్పుడైన నీవుహరిస్మరణమానితినని వచనమిచ్చిన మీతండ్రితో నెటులైనఁజెప్పి నిన్ను మన్నింపఁజేయుదుము. లేకున్న నిదె సముద్రమున నిను దూరముగొనిపోయి పాఱవేసివచ్చెదము.

ప్రహ్లాద—ఈజన్మమున హరిస్మరణమానుట నాచేతఁగానిపని.

కాలనాభ— సీ. నుడిరాని ప్రేలెదు బుడుతఁడ వీవునీకింత
కావరమా నె హీనకర్మ

ప్రహ్లాద— అరుదారుభక్తిమై హరినామభజనంబుగడఁగి
చేయుట యిది కావరంబె

కాలనాభ— విడువిడుమాకూఁత విడకున్న నీవారినిధి
ముంచిచంపెద నిన్నుఁగూళ

ప్రహ్లాద— వెలయుశ్రీహరి ప్రాపు గలిగియుండఁగ
నిట్టితె యథుల నన్నేమిసేయునయ్య

కాలనాభ—ఛీ! దురాత్మక హరిపేరు సెప్పకింక
ప్రహ్లాద— మదినడరియుండు నాపేరువదలనగునె
కాలనాభ—రమ్ము ముంచెదం దీసెదం బ్రాణసమితి
ప్రహ్లాద— నటులె కానిమ్ము పిదప నాహరిగలండు.

కాల—అట్లయిన నీయాశ్వాసము ముగిసె, పోదము రమ్ము.

(అని ప్రహ్లాదునీడ్చుచుండ).

[ప్రవేశము: బాలకులు.]

బాలకులు—అయ్యో! అతని విడిచిపెట్టుండు. మమ్మెవ్వరినైన, లేక మమ్మందఱినైనం గొనిపోయి సముద్రమున ముంచి వేయుండు.

కాలనాభ—దురాత్ములారా! మీకింత యహంకారమా.

(అని బాలకులం గొట్టి పరువెత్తించును.)

కాలనాభ—(ప్రహ్లాదునిం గొనిపోయి సముద్రమున వైచును. ప్రహ్లాదుండు ఈదుకొనుచుం బోవుచుండ)

(యవనిక దిగంజాఱును)

—❦—

చతుర్థాంకము-పఞ్చమరంగము.

వీధి.

[ప్రవేశము: బాలకులు.]

1వ బాలక—ఏమి ప్రభావమురా ప్రహ్లాదునిది? చిన్నిపాపండై సముద్రమధ్యమునం బడి యీదుకొనిపోవబట్టెను. అప్పుడా రాక్షస దురాత్ములు వాని సముద్రమధ్యమునకుం బట్టుకొనివచ్చి లోనముంచిరి. విడువకయే పోయిరి. పదిగడియలట్లు పట్టియుంచి విడువగా నారాయణస్మరణ యొనర్చుచు నట్టె లేచెను.

2వ బాలక—మరల వానిం బట్టి ముంచలేదా?

1వ బాలక—ముంచుటకని పట్టబోవువారికిం జిక్కకయే దూరము పోయెను. ఇంతలో నా రాక్షసులెక్కియున్న పడవ గొప్పగాలికిం దలక్రిందై యారాక్షసులే మునుంగం జొచ్చిరి. అప్పుడా మహాత్ముండు నారాయణభజన మొనర్చుచు లక్ష్మీవల్లభా! వీరిని రక్షింపుమని వేడుకొని చావనైయున్న యాయిద్దరి రాక్షసుల రెండుచేతులతో నీడ్చుకొనిపోయి గట్టు జేర్చెను. వారు మృతతుల్యులై ప్రహ్లాదునిం గొనియాడుచు నిండ్లు సేరిరి.

౩వ బాలక—చూచితిరా! ఇదియంతయు హరిస్మరణ ప్రభావము. మాయాచార్యుఁడగు ప్రహ్లాదుఁడు మాకుతత్త్వోపదేశమునుఁ జేసియున్నాఁడు. ఆస్మరణమాత్రము మేము గట్టిగఁబట్టితిమా మనకేదు లేదు. ఏకీడును రాదు. (అని భజనము చేయుచుండ ప్రవేశము మఱియొక బాలకుఁడు)

౨వ బాలక—మిత్రులారా! వినలేదా? ప్రహ్లాదుఁడు గట్టుచేరి తండ్రియొద్దకుబోయి పొడచూపినవెంటనే యాదురాత్ముఁడాజ్యాహుతిఁగొన్న యగ్నివలె మండిపడి తనయితర సేవకులఁ బురికొల్పి పాములచేఁ బ్రహ్లాదుని గఱపించుటకై యుత్తరవిచ్చియున్నాఁడు. అయ్యో! యింకమా యాచార్యుని పాములు గఱచిచంపునే? ఎట్లు చేయుదము?

౪వ బాలక—మనమందఱముపోయి ఆపాములవాఁడు తెచ్చిన సర్పములన్నిటిని జంపివేయుదము.

1వ బాలక—అవిజంపిన వేఱేకొన్ని వచ్చును. దానివలననేమియుఁ బ్రయోజనము లేదు. సముద్రమునుండి యీఁదివచ్చిన మహాత్ముని పాములేమిచేయురా? మనమేమియు భయపడవలదు. అతఁడు నమ్మిన నారాయణుఁడే యతనిపాలనుండువాఁడు. పోదమురండు.

అనుబంధము 33. (నిష్క్రి)

చతుర్థాఙ్కము-షష్ఠమరంగము.

మేడ.

[ప్రవేశము: పాములవాఁడు పాములతో].

పాముల—పిల్లోని సంపేస్తే వక్కపూరు యిస్తాడంట. యెందుకబ్బా? మా పామువొకదానిపంపిస్తే అరఁగడియలో బూడిద సేయదూ? అందుకే నమ్మకంగా సంపేదానికి రెండు పాములు తెచ్చియుండాను. ఆపిల్లోడు యిక్కడికే వస్తాడంట. రెండున్నా విడిచేస్తా—అదిగో! వస్తుండాడు.

[ప్రవేశము: ప్రహ్లాదుఁడు పాడుచు]

అనుబంధము 34.

పాముల—(రెండుపాముల వానిపైవిడచును. అవి కఱవమునుపే రెండు గరుడపక్షులు ప్రవేశించి వానిసెత్తుకొనిపోవును) అయ్యో! నాబంగారుపాములు పోయెనే (అని ఏడ్చును) (యవనిక దిగఁజాఱును).

—) చతుర్థాఙ్కము సమాప్తము (—

శ్రీ

ప్రహ్లాద నాటకము

పఞ్చమాఙ్కము-ప్రథమరంగము.

హిరణ్యకశిపు నగరు.

[ప్రవేశము: హిరణ్యకశిపుఁడు లీలావతి.]

లీలా — నాథా! ఈకార్యము మాత్రము వలదు. ఇంకనైన వాని ననుగ్రహింపుము. మన చేతులార మనబాలునికి విషమీవలయునన్న, నెట్టికాలమనవలయును? అయ్యో! నేనెట్లు లోర్తును? వలదు-వలదు. ననుమన్నింపుము. ఆవిషముసాకిమ్ము. నేమృతిఁ జెందెద. పిదప నీయిష్టమునకు వచ్చినభంగి వానిఁజంపుము.

హిరణ్య — తరుణీ! నీకెట్టియవివేకము? ఇంతదుర్మార్గుఁడై నన్ను సరకు సేయనివాఁడు మనియుండిన రాష్ట్రమంతయుఁ జెడిపోవుఁగదా? చూడుమప్పుడే మనయూరిబాలురకు వానియుపదేశము పట్టుపడి, యసాధ్యముగా హరిభజనమొనర్చుచు నూరిపెద్దలకు వారేయుపదేశకులైయున్నారఁట? ఇంక నేబ్రతికియుండిరేమిఫలము? వానిఁ జంపనేవలయు. కావున నీవిషముఁదెప్పించితి. శైలపాత మొనర్చినప్పుడు నాభటులే పారబాటొనర్చి యుండవలయు. సముద్రమునఁద్రోసినవారును వారేయైనందున, వారితరులకులోనై చక్కఁగాకార్యము నిర్వహింపక సముద్రమునఁ బడవైచినట్లు బడవైచి వానినీడ్చుకొని తెచ్చి, వాఁడే తమ్ముద్ధరించినట్లు నాతో నబద్ధములాడియుందురని నాకు దోఁచుచున్నది. ఇంక నాపాములవాఁడన్ననో, పాఁడులోబడుటయేమియెక్కువ? గరుడపక్షులువచ్చి పాములనెత్తుకొని పోయినట్లు నాతో నబద్ధములుచెప్పియుండవచ్చు. కావున నేనెవ్వరినమ్ముటకును సాధ్యముగాదు. నేనైన, నీవైనఁ జేతులార నీకార్యముసేయకున్న నాకువిశ్వాసముగలుగదు. నాకుఁజూడ నారాష్ట్రములోని వారందఱుఁ జిన్నవాఁడని ప్రహ్లాదునియెడఁ బక్షపాతముకలిగి నాయాజ్ఞ నిర్వహించుటకుఁగొంకుచున్నారని నేశంచెద. అదిగో వచ్చుచున్నాఁడు. నేనేయొసంగెద వానికీవిషము? వాఁడుతీసికొనకున్న నీవైనబుజ్జగించి త్రాగునట్లొనర్పుము. అక్కడికి సాధ్యముకాకపోయెనా, సేవకులఁ బిలిపించి క్రిందఁబడద్రోసి బలవంతముననైనఁ ద్రావించెద.

[ప్రవేశము: ప్రహ్లాదుఁడు హరిభజన చేయుచు.]

ప్రహ్లాదా! ఇటుగమ్ము. ఇదే యీపాత్రమున విషమున్నది. ఈశ్వరుఁడు మ్రింగినహాలాహలమునకు రెండవదియని పేరొందినది. అశ్వినీదేవతలనడిగి నిర్బంధించి దీనిఁ జేయించియున్నాను. ఇంకనీ రెక్కముక్కలాడనివ్వను. చెప్పుము కడసారి. నీవు హరిస్మరణమానెదవా, లేక యీవిషముభుజించి చచ్చెదవా?

అనుబంధము 35.

ప్రహ్లాద—(చేయిసాచి) అయ్యా! నీవునాకు పరమోపకారివి. రెండుమార్గముల నాకుఁ జూపితివి. హరిస్మరణ మిడువుమని యొక్కమార్గమే నాకుజూపిన దుఃఖించుచుంటిని కాని, యిప్పుడు కడుసంతోషమయ్యె. తెమ్ము ఆవిషమునిట్లందిమ్ము.

లీలా—కుమారా! ప్రహ్లాదా! వదలుమా! అయ్యో! ఆవిషమించుక నాలుకపైఁబడిన నెవఁడుగాని మడియునఁట. వదలుము హరిస్మరణ విడిచితిననుము.

ప్రహ్లాద—అమ్మా! నీవూరకుండుము. చూచెద నావిషమునందట్టి మహాత్మ్యమున్నదేమో! (విషపాత్రఁ జేపట్టుకొని) అయ్యా! యీవిషమంత చెడ్డదియా? హాలహాల ప్రతిమానమా? (అని నోటికెత్తి త్రాగును).

లీలా—(హా! యని గట్టిగనఱచి మూర్ఛిల్లును).

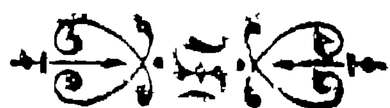
ప్రహ్లాద—అమ్మా! అమ్మా! (అనితల్లియొద్దకుఁబోయి శిశిరోపచారములఁ జేయును).

అనుబంధము 36.

హిరణ్య—(స్వ) అహా! ఏమనవలయు! ఆవిషముతప్పక చంపునదియని చక్కఁగ పరీక్షించి గుణముఁగుఱితించియుంటినే? త్రాగుమనకమును పానకముద్రావినట్లు త్రావియుఁ చుకంతయుఁ దెలివిచెడకయున్నాఁడు.

చం॥ "ఎఱుఁగడు జీవనౌషధము నెవ్వరుభర్తలు లేరు బాధలన్
దఱుఁగడు నైజతేజమున తథ్యముజాడ్యము లేదు మిక్కిలిన్
మెఱయుచునున్న వాఁడొకనిమేషము దైన్యము నొందడింక నే
తెఱఁగున ద్రాంతు వేసరితి దివ్యము వీని ప్రభావ మెట్టిదో"॥

(యవనిక దిగజాఱును)

పంచమాంకము ద్వితీయరంగము.

అడవి.

[ఒక్క ప్రక్కన యేనుఁగులగుంపు. వెనుక భాగమున యవనికాభ్యంతరము మాత్రముగలిగి ప్రజ్వరిల్లుచున్న యగ్నిజ్వాలలు. ప్రక్కన బాలకులు. మధ్యప్రదేశమున ప్రహ్లాదుఁడును రాక్షసులును.]

రాక్షసులు—ప్రహ్లాదా! అదే యేనుఁగులు వచ్చుచున్నవి. ఆ వెనుక నగ్ని మండుచున్నది. మా విభుని యాజ్ఞ మాకైయున్నది. నీవు హరిస్మరణ విడిచితి నంటివా నిన్ను దనయొద్దకుఁ దెమ్మనియె. లేదంటివా నిన్నియెదఁ గట్టివేసి యేనుగులతోఁ ద్రొక్కించుమని మాకు నాజ్ఞ. హరిస్మరణ విడిచెదనందువా—లేదా?

ప్రహ్లాద—ఇదిగో! హరిస్మరణము దిగ్దేశముల వెదచల్లుటకై విడుచుచున్నాను. (అని గట్టిగ పాడును).

అనుబంధము 37.

రాక్షసులు—(ప్రహ్లాదుఁడు పాటపాడుచుండఁగనే క్రిందఁ గెడపి చేతులు కాళ్లుబిగఁగట్టి ఏనుఁగుల విడుఁవుఁడు అని గట్టిగా నఱుతురు).

బాలకులు—(ముందఱికివచ్చి) అయ్యో! అయ్యో! ఈ పాడేనుఁగులు మా యాచార్యునిఁ జంపుచున్నవే! మనమైనను బోయి యడ్డపడుదుమా?

1వ బాలక—మిత్రులారా! మనముపోయి యేమియుఁ బ్రయోజనము లేదు. ఆ రాక్షసులు మనలుఁద ఱిమి వేయుదురు. నారాయణప్రభావమున మన యాచార్యున కేమియు బాధ గలుగఁజాలదు. కావున నీనాడందఱుఁ జేరి మా గురుఁడు వెలికివచ్చిన వెంటనే యతని నేకాంతమునకుఁ బిలుచుకొనిబోయి మనమందఱముగలసి హిరణ్యకశిపుని రాష్ట్రము విడిచిపోయి వేఱొకచోట సుఖముగానుందమని బోధింతము. అతనికి వేఱు బాధలు లేకుండఁ జేయుదము.

[ప్రవేశము: ఏనుఁగులు ప్రహ్లాదునిఁ ద్రొక్కుచుఁబోవును.]

ప్రహ్లాద—(అను: 37 ఒక్క చరణము పాడుచుండును).

రాక్షసులు—దురాత్మా! ఇంక నుఁజావవా? కానిమ్ము. ఏనుఁగులు ద్రొక్కి చంపిన నీశవము నగ్నిలోఁ ద్రోయ నెంచియుంటిమి. ఇప్పుడటు కాకున్న నిన్నే యందుంచి దహింతుము. (అని యెత్తుకొనిపోవుదురు).

[వెనుక యవనిక నెత్తగా గొప్పయగ్నిఁ గనిపించును. దానినడుమ ప్రహ్లాదుఁడు నిలిచికొని
[అను: 87 రెండవ చరణము పాడుచుండ]

(యవనిక దిగజాఱును).

పశ్చిమాజ్కము—తృతీయరంగము.

—⁂—

వీధి.

[ప్రవేశము: బాలకులు]

1వ బాలక—మనతల్లిదండ్రులిట్లు చెప్పుచున్నారే? మనమేమి సేయవలయు? అదిగో! నీతివేదివచ్చెను.

[ప్రవేశము: నీతివేదియను బాలుఁడు.]

నీతివేది—ఏమిరా? నన్నిక్కడికేల రమ్మని చెప్పనంపితిరి?

1వ బాలక—ఆయిన నీవేమియు వినలేదా?

నీతివేది—ఏమియువినలేదే? నిన్న ప్రహ్లాదుని సేవకులతోఁ ద్రొక్కించిరఁట. మీరందఱు బోయియుంటిరఁట. ఇంతమాత్రము దెలిసె. ఇప్పటికి నాకింకను దలనొప్పి దుర్భరముగా నున్నది.

1వ బాలక—నీనికెట్లు తెలియవలయు. మనకుఁ దల్లిదండ్రులున్నారు గనుక వారిగోడు వారుచెప్పుకొనిరి. పాపమునీతివేదికేమి తల్లియా తండ్రియా, వానికెవరు చెప్పవలయు.

నీతివేది—ఏమిరా మీ తల్లిదండ్రులగోడు? వినుటకు చిత్రముగానున్నది. నాకింత యెఱిఁగింపుఁడు.

1వ బాలకా—నీ కెఱిఁగింపక మేమేమైన నడచుచుంటిమా? వినుము. ఆనాడు మన యాచార్యుని సముద్రమునకై వఁబోవ మనమువలదని యడ్డముపోవలేదా? ఆ వృత్తాంతము హిరణ్యకశిపునికి, నివేదించినంతట నాతఁడు మండిపడియెనఁట! మరలనిన్న మనముపోయిన వృత్తాంతము రాక్షసులు రాజుతో జెప్పిరట! రాజు రేపు నిండు సభ చేయనున్నాఁడఁట! ఆసభయెదుటనే యుఱిదీయుటకై ప్రమాణగట్టించియున్నాఁడఁట. ప్రహ్లాదాచార్యుని నుఱిదీసినపిదప మమ్మెల్లర వరుసగా నురిదీయుటకై యేర్పరచి యున్నాఁడఁట. మమ్మెల్లరబట్టుకొని నిర్బంధమున నుంచుటకు సేవకుల మాయిండ్లకీరాత్రియే పంపుచున్నాఁడఁట. మా తలితండ్రులు మమ్మెక్కడికైన వెడలిపొండని బోధించి యున్నారు. ఏమిచేయుదమని యాలోచించుటకై యిందుఁజేరితిమి. ఇదియేమాకథ.

నీతి—మీరేమియు నిర్ధారమొనర్చియున్నారు?

1వ బాలక—ఏమియు నిర్ధారమొనర్పలేదు. నీకొఱకై వేచియుంటిమి. ఇందేయుండి ప్రహ్లాదునితోఁగూడ నురిదీయఁబడుదమా లేక దేశభ్రష్టులమై కాన రాకుండఁ బోవుదమా? ఈ రెంటిలో నొకటికర్తవ్యము.

నీతివేది—నాయభిప్రాయము చెప్పుదునా?

1వ బాలక—చెప్పుము.

నీతివేది—ప్రహ్లాదాచార్యుని నొంటిగవిడిచి మనము వెడలిపోవుట యెంతయు నయుక్తము. అతఁడుఁ ఛేదియబడఁజాలఁడు. అతని నారాయణుఁడు కాపాడఁగలవాఁడు. మన యాచార్యుఁడు మమ్ము గాపాడువాఁడు. ఒకవేళ నతఁడుఁ ఛేదియఁబడి ప్రాణములఁ బాసెనా, యతఁడు పోయినపిదప మనముండియుఁ బ్రయోజనము లేదు. కావున సంతోషమున మృతిజెందుదము. ఒకవేళ నతఁడు కాపాడఁబడి మమ్ము రివేసిగా యదియే మేమివ్వగల యాచార్య సంభావయని యెంతము. ఎట్లుచూచిన నిదియే విధానము.

బాలకులు—భళీ! భళీ! నీతివేదీ బాగుగఁ జెప్పితివి. మాకెల్లరకిదియే యభీష్టము. జయ జయ, మాధవా జయగోవిందా! (అని భజనచేయుదురు.)

అనుబంధము 38.

(నిష్క్రి)

పంచమాఙ్కము-తురీయరంగము.

[ప్రవేశము హిరణ్యకశిపుఁడు, మంత్రులు, సేనాధిపులు, సేవకులు, శుక్రుఁడు, చండుఁడు, అమర్కుఁడు, ప్రహ్లాదుఁడు, బాలురును భుజబద్ధులైయుందురు. ఆస్థాన స్తంభములు మనోహరమైనవి కనుపించుచుండును. ఒకచో నురిమ్రాను కనుపించును].

సేవకా—జియ్యా! మేఖుమంచిపగ్గములతో నెన్నిమార్లు నురివేయించినను బగ్గములు దెగినవి మాత్రస్మృతముగాదు. ~~ఈ~~సారి యినుపసంకెలలఁ గట్టియున్నారము. ఇంక తెగుటకుఁ గారణము లేదు. మన్నింపుము. ఇదే మరల నెత్తెదము. (అని ప్రహ్లాదుని మానిక్కి నెత్తి నురివేయుదురు. యినపసంకెల తుత్తునియలై క్రిందఁబడును. అందఱు నాశ్చర్యమును నభినయింతురు.)

హిరణ్యా—(గద్దియడిగ్గివచ్చి) (స్వగతము).

ఉ. "ముంచితి వార్ధులన్ గదలమొత్తితి శైలతటంబులందు ద్రో
బ్బించితి శస్త్రరాజిఁ బొడిపించితి మీఁదనిభేంద్రదంష్ట్రిఁ ద్రొ
క్కించితి ధిక్కరించితి శపించితి ఘోరదవాగ్నులందుఁ ద్రో
యించితిఁ బెక్కుబాధలిడించితిఁ జావఁడిదేమి చిత్రమో".

ప్రహ్లాద నాటకము.

(ప్రకాశము).

సీసమాలిక.

హిరణ్య— కాలాహితతులతోఁ గఱవంగఁ జేసినిన్
జంపంగఁ బంచితిఁ జావవైతి

ప్రహ్లాద— గరుడవాహనమున నరుదారుఘనునకా
తుచ్ఛోరగంబులఁ ద్రుంచుటెంత

హిరణ్య— ఉడికించునగ్నిలోఁ బడఁద్రోసి కాల్చినిన్
జంపంగ నెంచితిఁ జావవైతి

ప్రహ్లాద— తాపత్రయములెల్లఁ బాపు ధీరునకున్నా
చిటులు తమంటలఁ జల్లఁజేయుటెంత

హిరణ్య— విలయంబుగా భూరి జలరాశిముంచినిన్
జంపంగ నెంచితిఁ జావవైతి

ప్రహ్లాద— కడగిఁ సంసృతి వార్ధిఁ గడజేయువానికిఁ
దెలియఁగొం చెపువార్ధిఁ దేల్చుటెంత

హిరణ్య— పగమీఱు మదపుటేనుఁగుల చేఁ ద్రొక్కించి
చంపంగ నెంచితిఁ జావవైతి

ప్రహ్లాద— కరిరాజవరదుఁడై యరుదారువానికి
నీగజశక్తి మాయించుటెంత

హిరణ్య— వెగటుగా ననహా మహావిషము ద్రావించినిన్
జంపంగ నెంచితిఁ జావవైతి

ప్రహ్లాద— అలభోగిరాజశయ్యాసుఁడౌ విభునకు
నీయల్పవిషము మాయించుటెంత

హిరణ్య— కడఁగి మాయలనెల్లఁ గల్పించి భయపెట్టి
చంపంగఁ బంచితిఁ జావవైతి

ప్రహ్లాద— ఇలలోని యెల్ల మాయలడంచు వానికా
దనుజమాయలఁ దీర్చుటన గనెంత.

హిరణ్య— తే. గీ. ఎన్నివిధములనో నిన్నుహింసపెట్టి
చంపఁగాఁ బంపినను నీవుచావవైతి
ప్రహ్లాద— అసురనాయకనీకేల యజ్ఞభంగి
మాధవుని భక్తులకునెందు బాధగలదె.

హిరణ్య—ఓరిదురాత్మా! ఎన్నివిధములనో నిన్నుఁ జంపనెంచితి. విఫలమనోరథుఁడనైతి. నీకేమైన మందు మంత్రము తెలియునేమిరా చావకుండుటకు ?

ప్రహ్లాద—అయ్యా! మందుమంత్రములేక యింతబ్రతికియుండుటకు సాధ్యమా ? నా మందువినుము.

సీ. ఎల్లెడసేవింపనుల్లసిల్లెడుమందు
మందులలోనెల్ల మంచిమందు
పోలుపారభవరోగములను దీర్చెడుమందు
మందులయజ్ఞతమాన్యమందు
కడుకొనియెందైనఁగానంబడెడిమందు
వెదుకంగఁబనిలేక వెలయుమందు
పథ్యాంబపథ్యాంబుపలుకఁగోరనిమందు
వండకనూరకఁ బరగుమందు
తే. గీ. దనరుహరిపాదదీర్ఘంబు తప్పనింక
నోక్కయనుపానమ్మును గోరకున్నమందు
అదియుఁజెప్పెదనేమన్ని యద్భుతంబ్ని
సమ్మదముమీరఁదులసీదళమ్ముతండ్రి.

ఇంక నామంత్రమంటివా అదియుఁజెప్పెదవినుము.

సీ. కమనీయసద్గుణగణములకెల్లనా
కర్షణమంత్రమై కాంతిమీరు
భరియింపఁగారానిపాపసంతతికి ద
గ్ధధనమంత్రమైకదిమన్నదు

ఆనయంబుమశ్చింతలను భూతతతికి ను
చ్చాటనమంత్రమైసడలఁజేయు
కామాదులగులోనఁ గదురుశత్రువులకు
మారణమంత్రమైమందఁజేయు
తే. గీ. దానికి పునశ్చరణయును, దానములును
హోమమును జపమును శాంతియొకటిలేదు
రెండుమూఁడక్షరములలో నిండియుండు
నదియు మాధవయను మంత్రమమరవైరి.

హిరణ్యా—పాపకర్మా! మాధవ మాధవయని యూరక వదరెదవే? వైకుంఠమునంతయు వెదకివచ్చితినే, చిక్కియుండినఁ గుమ్మిచంపుచుంటినే? అప్పుడెక్కడనుండెరా? నిప్పుడెందున్నవాఁడురా?

ప్రహ్లాద—అయ్యా! ఎల్లకడలనున్నవాఁడు. నీయందు, నాయందు, చూచినపదార్థముల యందు. ఇందున్నవాఁడందున్నవాఁడని చెప్ప నేల? ఎందుదలఁచిన నందున్నవాఁడు.

కం. “ఇందుగలఁడందు లేఁడని
సందేహమువలదు చక్రిసర్వోపగతుం
డెందెందు వెదకిచూచిన
నందందేగలఁడుదానవాగ్రణివింటే”.

హిరణ్యా—(కోపమున) చూఁపగలవా వానిని? ఇందున్నఁజూపుము. పొడసూపెనా వానిని, వానితోడనిన్నుఁజించిచెండాడెద. (అని చేపట్టియీడ్చును).

ప్రహ్లాద—ననుఁజూపమన నేల? నేనీస్థలమనిచెప్ప నేల? నీవేకోఁకొమ్ము. నీవేకనుగొమ్ము.

హిరణ్యా—దురాత్మా! ఇదెచూడుమీ ఖడ్గము. దీనిలోవిష్ణువును జూపకున్న యిప్పుడే నీతలఁ దునుమాడెద, ఎందైననున్నాఁడా? ఈఖడ్గమునన్నున్నాఁడా? ఈసింహాసనమున నున్నాఁడా? ఈదివియనున్నాఁడా? ఈస్తంభమునను న్నాఁడా?

అనుబంధము 29.

ప్రహ్లాద—నీవడిగిన యన్నిటియందును, నింకనడుగఁబోవు నన్నిటియందునున్నాఁడు.

హిరణ్యా—చూపకపొమ్ము. చూపరాకుటిలమానసా! ఈస్తంభమున? (అనిస్తంభమును జేతితో గట్టిగఁగొట్టును ఉఱుములు మెఱుపులు మహాధ్వనులు పుట్టును. మహాధ్వనితో స్తంభము రెండైపడును).

[ప్రవేశము: స్తంభము మధ్యమునుండి నృసింహమూర్తి]

హిరణ్యా—ఔరా! నీవా నారాయణుఁడవు? ఇప్పుడెందుఁ దప్పించుకొనఁగలవు? (ఇరువురు యుద్ధమాడెదరు. నృసింహమూర్తి హిరణ్యకశిపుని గడపపైఁ బరుండఁబెట్టి ప్రేగులాలిచి హారము వేసికొనును).

[ప్రవేశము: (శీఘ్రగమనమున) నలువైపులనుండి లక్ష్మి, ఇంద్రుఁడు, శచి, దిక్పాలురు, ఋషులు, నారదుఁడు, బ్రహ్మ, సరస్వతి].

అందఱు—(చేతులు జోడించుకొని భయమునభినయించి నృసింహునివైపునఁజూచెదరు)

ఇంద్ర—దిక్పాలులారా! ఋషీంద్రులారా! ఇట్టిభయంకరాకారమెందును జూడము. పలుకరించుటకైన నుతించుటకైన సాధ్యముగాకున్నదే? ఎవ్వరీ నరసింహ హరిని మాటలాడింపఁగలవారు?

ఋషులు—ఎవ్వరికిసాధ్యమబ్బా! ఎవ్వరిచేతనుగాదు. ఇదేమాతల్లిలోకమాత రమాదేవి వచ్చియున్నది. ఆమెకైన సాధ్యమగునేమో?

లక్ష్మి—అయ్యలారా! నాచేతనగాదు. నాథునోహరునికిట్టియాకార మిట్టియాగ్రహ మెందెందు నెఱుఁగ. నేనిప్పుడు మాటలాడింపఁజాల.

ఇంద్ర—నారదా! నీవెప్పుడును రమారమణునొద్ద గానమొనరించి చనువుబడసినవాఁడవు. నీవించుక యిపుడుమాటలాడింపరాదా?

నారదా—అబ్బా! యిదిగానమునకుకాలమా? మానమునిలుచునా? ఏమోయెప్పుడైన శాంతభావముతో నుండి యామహాత్ముఁడేవన్నింత వీణవాయింపుమన్న యటువిూటు చుంటేఁగాని నేనైమాటలాడించునంత చనువు నాకుఁగలుగదు. ఉండెఁబో నిట్టివేళనది పనికివచ్చునా? కాదు-నాచేతగాదు.

ఇంద్ర—ధాతా! నీవుకుమారుఁడవు. నీతల్లికాదనియె. నీకుమారుఁడు వలదనియె. నీకేల శ్రమ యీవలయునని యింతవరకూరకుంటిని. నీకింకఁదప్పదు.

బ్రహ్మ—దేవేంద్రా! కొంచమోర్చుకొనుఁడు. ఇప్పుడు సమయముగాదు. కొంచెము శాంతపడనిమ్ము.

అనుబంధము 40.

ప్రహ్లాద—(నృసింహుని సమీపించి) మహాత్మా! నాయెడఁగల యవ్యాజకరుణచేఁగదా నామాటదక్కించితివి. నీదర్శనమువలని ధన్యత నాజనకుని మరణమువలనఁ గలిగిన దుఃఖమునుసహితము మాన్పించె. శరణాగతరక్షకా! ఇదేనమస్కరించువాఁడ (అని నమస్కరించుచు).

నృసింహ—కుమారా! లెమ్ము. నీభక్తికి సంతసించితి. (అనితలపైచేయిపెట్టును).

అందఱు—(కరతాళధ్వనులొనర్చి మంగళము పాడుదురు).

—) ప్రహ్లాదనాటకము సమాప్తము. (—

అనుబంధములు.

అనుబంధములు.

1. రంభ — రాగం - బేహాగ్ - ఆదితాళము.

వింతాయెఁ - విను సంతసమాయెనుగా
దేవేంద్రా సంతసమాయెనుగా సురనాథా
ఆపఁగెను దేవారి బెడిదపుఁదపమునఁగూడి వడిఁబ్రాణంబెడబాసి ॥విం॥
మనసుననానందంబును మిగులఁగనీవొంద దనుజుండు మృతిఁజెందె ॥విం॥

2. లీలావని — రాగం - జంఝూటి రూపకతాళము.

కటకటకటా నన్నెవ్వరు కావరారుగా।
కుటిలతత నీచాత్ముఁడు గోడువెట్టఁగా ॥కట॥
అనాథనై యున్న నను మనసులోనను।
కనికరమే గణింపక కడఁగి తెచ్చెగా।
మనఁజాల బాపమింత మహినినుండనే।
తనరంగా నన్బ్రోచి దయజూడరే ॥కట॥ ॥౧॥
అరణ్యమందెవ్వరునాదరంబున।
గరుణించినన్ నేఁడు కాపాడరారే।
విరోధ మెంతయో పెంచినాఁడుగా।
ధరలోన నింతపాప కార్యమున్నదే. ॥కట॥

3. నారదుఁడు — గేయము.

మురాదిదానవ విరామ కేశవ పరాత్పరాభవ మోచనా।
హరాదివంద్రిత ధరాధినాయక వరాంబుజాతవిలోచనా॥పల్ల॥
అపారనిస్తుల కృపాకరాభక్త పాపతతి విచ్ఛేదనా।
విపాకకారణ విపక్షనాశన సుపావనామధుసూదనా ॥పల్ల॥
ధినాధిపాబ్జన యనారమావర వినాయకాంచిత వాహనా।
ఘనాఘనాంచిత వినీలవిగ్రహ సనాథలోకవిమోహనా. ॥పల్ల॥

4. లీలా—రాగం-కాంభోజి ఆదితాళము.

తాపసపుంగవమా వింటికాదే।
పాపమొనర్చెను పాకవిరోధి ॥పల్ల॥
ఇంతయుఁగ్రూరత నెంచకయీలాగున।
పంతముతోనిటు బాధలఁజేసె ॥పల్ల॥

నార—ఈసతియాడినదే నిక్కమానె।
వాసవయింతటి పాపముకలదె ॥పల్ల॥
ధీరపతివ్రత యీరమణీమణి।
వైరముసేయఁగఁ గారణమేమి ॥పల్ల॥

ఇంద్ర—మానికులాభరణా యీలతాంగి।
నెనిటు తెచ్చుట నేరమెచెపుమా ॥పల్ల॥
వైరములేదీగర్భ బాలుఁడుక్రూరుఁడని।
కోరితినీమె కుమారువధింప. ॥పల్ల॥

5, విష్ణు—రాగం-హిందూస్తానిజంజూటి రూపకతాళం.

మానులార వానికిఁక మంచికాలమిప్పుడు।
మంచికాలమిప్పుడు కొంచెమట్టులుండనీ ॥పల్ల॥
ధాతయొసంగినవరముల్ తలఁపవలదెనామదిలో।
మాతుఁగాకముందువీని జోలియిప్పుడేటికి।
జోలియిప్పుడేటికి నే తాళవలయునూరక. ॥పల్ల॥

6, ఇంద్రుఁడు—రాగం-సావేరి రూపకతాళము.

శ్రీవాసుదేవా మాధవా కావావెదాసుని।
భావంబునందు నిన్నునే వేళనెంచెద ॥పల్ల॥
నీపాదనీరజాతముల్ జూపవెకూరిమిఁ।
గాపాడవేదయాకరా యాపన్నరక్షకా. ॥పల్ల॥

7. విష్ణు—రాగం-హిందూస్తాని-మోహనకల్యాణి రూపకతాళము.

ఓసురగురుసురవరులారా వలదింక మనమునశంక ॥పల్ల॥
ఆతురమునఁదలకఁగనేలా చనుడింక మీపురివంకకే।

యిదిభరమనితలఁపకుఁడయ్యా హితులారా స్థిరమతులారా।
మదిలోనఁజింతమానుండు పోయిమఱిరండు యింతచననిండు
మీమదిలో వెతపోనిండు. ॥పల్ల॥

8. లీలా — రాగం-బేగడ ఆదితాళము.

రాజాధీలోలా నాబాలా రాజితగుణజాలా ॥పల్లవి॥
కాళియుండెలు ఘల్లునమ్రోయ బాలారమ్మిందు।
బిరబిర బాలారమ్మిందు బాలారమ్మిందు
తనయా లీలగనుఁగొందు ॥పల్ల॥ ౧

తంటతటనందెలఁ తాళను వేసి యటు రారాపుత్రా
గునగున నిటు రారాపుత్రా ఇటు రారాపుత్రా।
తనయా హేమాంచితగాత్రా ॥పల్ల॥ ౧

రామకృష్ణకవి రత్నముఁబ్రోవఁ దామసమింకఁ।
దగదురా తామసమింక తామసమింకఁ।
తనయా తనుజితమీనాంక. ॥పల్ల॥

9. లీలా — శ్రీరాగం-రూపంతాళము.

సుకుమారా గుణశాలీ అకలంకాననలాలీ ॥పల్లవి॥
మదనసమాంచితరూప మానితనిర్జితపాపా।
నిదురపో చిటిపాపా నేపాడెదనిదుజోజో ॥పల్ల॥
జోజో ముఖజితచంద్రా సురచిరభోగజితేంద్రా।
జోజో తేజస్సాంద్రా శుభకరతనుఘనజోజో ॥పల్ల॥
లాలిసద్గుణజాలా లసమానాశ్రితపాలా।
లాలికవి రామకృష్ణ లాలితసురుచిరబాలా. ॥పల్ల॥

10. ప్రస్తావ — రాగం-శంకరాభరణం-ఆదితాళము.

నారాయణభజ నంబు ధరలో సారంబైనదిగా ॥పల్లవి॥
నోరారంగను జేయఁగరాదే సారంబైనదిగా ॥అను॥

పగలును రాతిరి ధ్యానక యుండక భజనము జనులారా।
మిగుల సంతసంబగు మదిలోనన్ వగవక చేయండీ జనముల్ ॥పల్ల॥
వింతగు భక్తిని భజన మొనర్చిన వేగమె కేశవు డిలన్।
సంతసమారఁ జింతలు దీఱ సల్పుఁడు మీ మదిలో జనముల్. ॥పల్ల॥

11. ప్రహ్లాద — రాగం - బేహాగ్ - ఆదితాళము.

నాకన్నులారఁగాను నేనిన్నెందుఁ జూతునో।
నిన్నెందుఁ జూతునో నేనెన్నాళ్లు కాతునో. ॥పల్ల॥
భూరిదయ మించి చెన్నారన నుంగాంచి।
నేరములమన్నించి యొశౌరి రమాధవా ॥పల్ల॥ ౧
బాలకుండటంచు నే పాపమెఱుఁగనంచు।
చాలదయ రావించి పాలింపు కేశవా ॥పల్ల॥ ౨

12. ప్రహ్లాద — రాగం - సురటి - ఆదితాళము.

మానసంబున కానందమాయె।
ఆనందమాయె బ్రహ్మానందమాయె ॥పల్లవి॥
కోరికోరి చేపిలువ నారాయణా యన్న నామంబె చాలు ॥పల్ల॥ ౧
హరి నారాయణు దురితనివారణు।
గరుడశతాంగుని స్మరణంబు మీఱ. ॥పల్లవి॥

13. ప్రహ్లాద — రాగం బేహాగ్ - ఆదితాళము.

జగములో దైవమీవే యీజగములో।
మిగుల వెదకికనుఁగొంటి మురారీ।
వగలనడఁచి పరమానందమొసఁగఁ ॥పల్ల॥ ॥జగ॥
చింతలఁ బాసితి జేరఁగ వచ్చితి।
సంతసమారఁగ నీకడకిపుడే।
సంతోషమారంగఁ గాపాడు శ్రీహరీ ॥పల్ల॥ ॥జగ॥
నీదయ నాపైఁ దనరింపఁగ నాడును।
ఖేదము గల్గదు మానసమునకున్।
అదరమారంగఁ బాలింపు మాధవా ॥పల్లవి॥

14. ప్రహ్లాద — రాగం-కాఫీ-ఆదితాళము.

సారసాక్షనీ చరణకమలముల్ చేరికొలుతుశౌరీ శ్రీరమణా ॥శ్రీ॥
వైరివిదారీ పాపహారీ క్రూరదనుజవైరీ శ్రీరమణా ॥శ్రీధా॥
కమలచరణా కాంతకరుణా వినుతచయ హరణా
విమలధామా వినుతనామా కమలావరనామా శ్రీరమణా ॥శ్రీ॥
నామజపాలా సద్గుణజాలా కామితబహులీలా
రామకృష్ణకవి రక్షణశీలా సామగానలోలా ॥శ్రీరమణా ॥శ్రీ॥

15. ప్రహ్లాద—రాగం-కాపీ-ఏకతాళము.

దీనార్థిపాలనా శ్రీనాయకా
శ్రీనాయకా హరి శ్రీనాయకా
మీనావతారా మానాయకా॥
వేదాంతవేద్యా కేశవా దామోదరా
నిత్యాదరా వనజోదరా
నీదాసుఁడను బాలింపుమా సాదరంబున
పాదాంబుజంబులన్ భక్తిమెయిన్
మోదంబు మీఱఁగ మ్రొక్కెదనే ॥శ్రీనాయక॥

16. ప్రహ్లాద—రాగం-కాఫీ ఏకతాళము.

మన్నించికావవేదేవా కరుణించిచేకొనిమనవి
సేవించివేఁడెదమునిన్నుఁ బాలించియ్యీఁగదే భక్తి ॥పల్ల॥
నీ సమానదైవమువెందుఁ గన రమారమణనన్నిందు
నీ కుమారుఁడనిసొంపొందు కరుణా కరుణమ్మానకో
గోవిందా కలిత మానితాశ్రితబృంద. ॥పల్ల॥

17. ప్రహ్లాద—రాగం-నాథనామక్రియ ఆదితాళము.

కమలనయనశౌరీ కలుషహర కమలనయన
కమలవాసినీ కాంతమునివరా వనఘునదయాకర ॥పల్ల॥

సుర పాలనమనసిజ సుందరమాధవసదా
నీ లీలనువినసునఁగొని చూడుదుముకదా
శ్రీలోలాశ్రితవారరంజన ॥కమలవాసినీ॥
నినుఁబాయనిభక్తి నుతింతుఁగదా గిరిధరా
నారాయణాధరాధారా దానవహరా
మాయాతీతగుణాంచితాహారి ॥కమలవాసినీ॥

18. ప్రహ్లాద—రాగం-మాండ్ రూపకతాళము.

కలుషహరణ భువనభరణ జలజచరణ రా
దళితదానవ రా కలితసజ్జ రా జలజనయన రా ॥పల్ల॥
దినాధిపతి చంద్రమా దివ్యలోచనా
అనాథరక్షకా మాధవా హరియోచనా
ప్రణుతపాలన రా వినుతసద్గుణ రా మనసిజపిత రా ॥పల్ల॥
కరీంద్రఘన రక్షణా సురపవందితా
సురారిహరా రామకృష్ణ సుకవివందితా
గరుడగమన రా నిరతపావన రా దురితమథన రా. ॥పల్ల॥

19. రాగం-కేదారగౌళ రూపకతాళము.

ప్రహ్లాద— తలఁపుమానఁగ తండ్రిసాధ్యమే దానవారిపేరు
మలఁగియొందు మానసవీధిని వెలసియుండఁగ విడవకుండఁగ.
లీలా— ఏలచేయఁగ నింతకోపము చాలుఁబ్రాణనాథ
బాలుఁడు వేఁడే పాపమెఱుంగడు మేలుగల్గునె బాలకుఁజంపఁగ
హిరణ్య— వైరిగాకవాఁడుపుత్రుఁడే వారిజాక్షి క్రూర
యూరక యింత మోరిదికొంటిని నోరువజాల నేనూరకుండ
ప్రహ్లాద— అమ్మయిదేటికినడ్డము పల్కుదు సమ్మతిఁజెందుము చంపఁగరా
నిమ్మశ్రీహరియే గలఁడేటికి నమ్మలింపఁగ నూరకుతల్లీ.
హిరణ్య— కావరమంతయుఁగానగనయ్యెనే యేవగమాచుదునీ
తులువన్ దేనిపిఁసవధింపకయుండిన భూవలయంబునఁబోవు
నాకీర్తి.

లీలా — మానుము నేటికినీ నెత్తికోపమునూనుడు బాలుడుశుద్ధుడుగా
ప్రాణనాథ-వైరముచూపకు నెనుచేసెద వానికిబోధ.

20. హిరణ్య — రాగం-కాఫి ఏకతాళము.

విడిపింపు తలపోసి నీవిమతము
విడకున్న నిన్జంప విధియింతుచిక్కము
బడరాని బాధలింక బడజేయువాడనతి. ॥పల్లి॥
భామరో నీకు కొమకుండంగా
వలెననినీమానసమునదలచితివే
తామసము మానవే దండించి
బోధించి వేధించి బాధించి సాధింపవే.

21. లీలా — రాగం-కల్యాణి చాపు తాళము.

మానుము నాయనా యీమతము కానవేతండ్రి కొమర్మతము
బాలకయాతడు తాళడుకోపము చాలునుపాపమగున్.

22. హిరణ్య — రాగం-శుద్ధబంగాళ ఏకతాళము.

నాతోసరిపోర యేరీవీరుల్ ధరానోక్తి
ననుగొల్వంగా హరబ్రహ్మముల్ కడున్ రారోరి.
నాకంటె వేఱొక్కనాథుడున్నాడెయీలోకము లేలన్
ఆకులతనుజెందు ఘననాకవాసులెందు
నాకుదాసులై నతులొనర్చుచున్నారే.
ఎక్కువమాటల నేటికినాడగ దక్కవ్రసుమ్మా
యెక్కడనెప్పుడైనహరి నెంచినంతలోన
చక్కాడెదనీ యుక్కడంతుపోరా.

23. కాలనా — రాగం-మాంజ్ ఆటతాళము.

ఓరీ దురాత్మావిరోధంబు తగునా
పార మూడు వధియింతుగదరా
పర్వతమునుండి పడద్రోతుగదరా.
మూఢా యింకైనన్ మురారి వదలరా

విడకున్న నీ ప్రాణమెపోవురా
గాఢముగాఁ గూపమునఁ బడెదురా.

24. ప్రహ్లాద — రాగం-కాఫీ రూపకతాళము.

వాసుదేవా పీతాంబరా పతంగవాహనా
శ్రీసతిపతీ చిత్రవర్తనా ||పల్లవి||
దేవదేవా జనార్దనా దినేంద్రలోచనా
భావనాతీతా భద్రదాయకా ౧
నారాయణ దామోదరా నగారిపాలనా
శౌరిగోవిందా శంభుసన్నుతా ౨

25. నారద — రాగం-పీలు చాపుతాళము.

వారణ తారణ కారణభూరమా నాయకా పురందరపోషణా
వినుతరతీ ధన జనకా శౌరి ఘనగదాధారకా భూరమా
నరకమలా లయాం భామా నాథా నిరంతర పావనాభూరమా.

26. రాగం-సావేరి ఆటతాళము.

లీలా— రాగతనయా బిరానకుమారా
నేరమెల్లను దయన్ నీవుమన్నించరా ||పల్లవి||
హిరణ్య— అయ్యోనా నేరమేమందునింక
నెయ్యమంతా నీకిచ్చెన్
అయ్యో నేఁడెనిఁ దెగటార్చఁగా
నంపితి నెకొంచమైనం గరుణలేక హా
లీలా— అన్నన్నీ ముద్దుమోము మండమారి నేన్నఁడింకఁ జూచుదాన
నన్నుఁ బ్రోవంగ మాయన్నయుండె
నాయనా రాగదె నామది చెలంగఁగా.

27. ప్రహ్లాద— రాగం-సావేరి రూపకతాళము.

శ్రీవాసుదేవా మాధవా కావవే వాసవి
భావమునం దునిత్యనే నే వేళ నెంచెన. ||పల్లవి||

నీ పాదనీరజాతముల్ జూపవే కూరిమిఁ
గాపాడవే దయాకరా యాపన్నరక్షకా

28. హిరణ్య — రాగం-ఇంగ్లీషునోటు.

ఓరా పాపీ బుద్ధివిహీనా క్రూరాచారా మదాన్వదా
తీరునుమదమిఁక నెదుటనిలువకుర తెగనఱకెదరా పద వద
విరోధినెంచెదె వీఁడివయ్యెడె దురాగతంబని తోఁచదురా
హరిహరియను నారదకూతలు దురుద్యమంబునఁద్రోయకురా
సురారిశేఖరుల్ కరాళరీతిగా బిరానవచ్చియీ
దురాత్మజంపుఁడీ కరుణింపఁగ దఱిగాదు.

29. శారద — రాగం-శంకరాభరణం ఏకతాళము.

తలపరాజనులు హిరణ్యకశిపుని దైవముగాగ
అలఘువిచారుని అంచితధీరుని ఆశ్రితమందారు
[illegible]యెందుకో ఆహారుఁడెందుకో మనహిరణ్య
కశిపుఁడె పురుషోత్తముఁడని పూజించినకడుపుణ్యంబేపారు

30. ప్రహ్లాద — రాగం-లతాంగి చాపుతాళము.

ఆ హరియేపరదైవమూ హరియే మారయధారుణిలోన ॥పల్లవి॥
దేహములెంచి తెలివింతగలవారు
దినదినమునుగొల్వదగినవాఁడు హరియే ॥అను॥
పరమాదరమున భక్తులనెల్లను నిరతంబుఁబ్రోచుఁగదా
హరిహరియనినామ స్మరణంబు సలిపిన
కరుణించుతామకృష్ణ కమలాక్షుఁడా శ్రీహరియే-మాహరియే

31. ప్రహ్లాద — రాగం-కేదారగౌళ రూపకతాళము.

దయయేపారఁగా భవతాపముపో మమ్ముఁ
గాపాడరావే శ్రీహరీ
నేను మాపాలనిక్కృపజూపుమఁ పాపములెల్ల బాపవే ॥అను॥
ఘనవిలాసము మీరఁగాఁగల కాలమున్నదు భక్తితో
నిను భజించెదు[illegible] వర నీరజాయత లోచనా

దినము చేయుదు మెంతయున్నది దీటనీదగు సేవలన్
కనికరంబు చెలంగఁగా మముఁ గావరావె రమాధవా.
మన మానందముఁ జెంది జానారఁగా దయరానియవే
కరుణానిధే.

32. ప్రహ్లాద — రాగం-అసావేరి ఏకతాళము.

నీసరియెవరున్నారు హరీ యిల
కరుణాత్రోడఁనా శ్రితులఁగావఁగా ||నీసరి||
సరసిజాసనాద్యమరవందితా
దేవసన్నుతా దినమణినయనా
బ్రోవఁగరావే యసువరా
భావమందునిం దలంతు నెప్పుడున్
శ్రీవరా మహాదేవపూజితా.

33. బాలకులు — రాగం-కాఫి ఆదితాళము.

కరుణాలోకా వరశ్రీలోలా మముఁబాలింపవే దేవపాలా
ఉచితాలాపములను లాలించి మముచాలకృపనుగావరా దే
నీనామకీర్తనల్ నిరతంబుభక్తి చేమానసమునందునించి
యానందమారఁగా నందంబుమీఱఁగా యేనాఁడునినుగొల్చు
వారమోవరశ్రీనాథ దయమీఱఁబ్రోవవే

34. ప్రహ్లాద — రాగం-కాఫి రూపకతాళము.

మురవైరి పాపహరా రావేననుఁగావంగా
సరసిజభవహరముఖసుర సన్నుతవర నామహరీ ||శ్రీ||
స్వాంతములోనినున్ సన్నుతులన్ జేయుచుండన్
వింతగానీతనువున్ వేగతులన్ గనుచుండు
చింతలంబాపవేయో శ్రీహరి నిన్నుగొందున్
ఎంతయు భక్తినే నెప్పుడున్ నీ కథవిందున్
వంతలుదీఱఁగ వాక్కులెసరఁగ జెంతకుజేరఁగ శ్రీరమణా

35. హిరణ్య — రాగం-మధ్యమావతి ఆదితాళము.

కడమాటయిదొక్కటికాసీరా
విడిచెదో లేదో విష్ణునిచింతా ॥పల్లవి॥
కడికండలుగా గావించెదనీ
వడలిచావఁగా నారినెంచితివా
పిడుగులనడచెద మెడవిఱచెదరా
విడిచెదనేనిమ్మెడ నే కనరా

36. ప్రహ్లాద — రాగం-గౌరీమనోహర ఆదితాళము.

శ్రీశివాగ్రణా పీతాంబరా ప్రీతిఁగావవే మాతల్లిని ॥పల్లవి॥
ఎల్లవేళ నిన్నెంచువాఁడనే తల్లడిల్ల మాతల్లిఁగావవే ౧

37. ప్రహ్లాద — రాగం-నారోజ ఆదితాళము.

గోవిందదామోదరా నారాయణ
వనజాక్ష శ్రీనివాస ॥గోవింద॥
శ్రీమానాయక కామితదాయక
ప్రేమానుసంధాయక ॥నారాయణ-గోవింద॥ ౧
వేదవినోదన సాధుప్రసాదన
మాధవ మధుసూదనా ॥వనజాక్షగోవింద॥ శ్రీనివాస॥గో॥ ౨

38. బాలకులు — రాగం శంకరాభరణం ఆదితాళము.

కోరిభజింతుము గోవిందుఁ మదినారాయణునిముకుందుఁ
నీరేజనేత్రుని సారసనాభుని వారిజకన్యకానందుఁ
మానసమునందు మానానిభక్తివర దీనాది
హరణాభ్యాసుఁ శ్రీనివాసుఁ జ్ఞానభాసుఁ మీనాది
రూపవిలాసుఁ కరుణానందమనోవికాసుఁ ॥కోరి॥

39 హిరణ్య — రాగం-బిలహరి ఝంపెతాళము.

చూపఁగాగలవెయో శుంఠ హరిని ॥పల్లవి॥
చూపకుందువుసుమా పాపాత్మకా ॥అను॥
అనాఁడువైకుంఠ మంతయుఁ వెదకితిని

కానఁరాడాయెనా కలుషాత్ముఁడు
హీనుఁడౌమాధవుం డెటుపోయెఁ జెప్పరా
యేనాఁడుచేరెరా యెందుండెరా
దీనుఁడై మానముం దిగనాడిచనినవాఁ
డేనాటిదైవమురా యిటులాడఁగా

40. ప్రహ్లాద—రాగం-అభేరి ఆదితాళము.

ధరలోనఁ గలడె నీసరిదైన మరరే
సరసీజలోచనా సలలిత యోచన. ॥ధర॥
అరుదారఁగరుణించి పరిపాలింపగరాదే
పరమేశ రమావరసుస్థిరకరుణన్ బరమాదరణన్
వినయంబు నిండారఁగ నినువేడు కొనుఁవాడ
మనసారఁగ వినిసిదయ మనుపంగనురావె
నను బ్రోవం గనువేళే ఘనుఁడెవ్వడున్నాఁడు
వినిపించెదనా మనవిన్ వేగన్ వినుమా రామకృష్ణనుత.

మంగళం. రాగం—చక్రవాకం ఆదితాళము.

శ్రీవరా మునివినుతా శ్రితపరిపాలన నిగమకళా
దేవానందనా ధీరవినుత మంగళం
నీ అనుపమకరుణనునే వినుతిసలుపగలనా
యినశశివరనయనా ఘనాశ్రితాసనాథనా
జనార్దనా ఘనారినిచయ వినాశనా.
శ్రీలోల మముకరుణను పాలింపు తగమనువులనాలించి
సుఖపవనధిని దేలించి మించీ రామకృష్ణా పాలా.
మంగళంమగు శ్రీవరా మునివినుతా॥

Printed at the Rama Vilasa Press, Bellary.